

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1871.

(TRETTONDE ÅRGÅNGEN.)

6:e häft.

Innehåll:

	Sid.
40. Några utkast till den svenska kvinnans historia. V. Af <i>Esselde</i> . (Forts. från 5:te häftet, XIII årgången).....	329.
41. Trä-kol. Rim af <i>Olof Shig</i> . Af <i>Edmund Gammal</i>	342.
42. Mutter Simon, af ***.....	364.
43. Tvänne Systrar, af <i>Esselde</i>	385.
44. Nytt på vår bokhylla. (Svenska sånger samlade af O. Enroth. Vår tids ungdomsläsning, af Humble. Familjen Stark, m. fl., af J. C. Aposteln Paulus af Pressensé. Norske Folke-Eventyr af Asbjörnsen, m. m. Af <i>Reader</i>	394.
45. Ur vår dagbok.....	400.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

40. Några utkast till den svenska qvinnans historia.

V.

(Återblick från början af 1600:talet till medlet af 1700:talet.)

Vi hafva i det föregående sökt gifva en flygtig teckning af det skede i den svenska qvinnans historia, som vi kallade *sökandets tid*, med Wendela Skytte som utgångspunkt och fru Brenner som vändpunkt och öfvergång till följande period. Innan vi öfvergå till denna, *det vittra inflytandets tid*, vilja vi dock här kasta en återblick på tiden från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet, i det vi dela vårt ämne i trenne hufvudpunkter: *qvinnan i hemmet; qvinnan inför lagen; qvinnan i allmänna opinionen uttryckt i litteraturen.*

Hemlifvet under 1600-talet bar ännu den gamla patriarkaliska prägeln, synnerligast i landsorten och på de gamla familjegodsen, der forntida seder och bruk troget fortplantades från släkt till släkt. Männen voro ofta i åratals frånvarande i krigs- eller statsmannavärf och hustrurna skötte då hus och egendom och sörjde för barn och underlydande, alltid troget, ofta på ett klokt och kraftigt sätt. Deras bref till de bortovarande männen upptagas nästan uteslutande af dithörande ämnen, och röja vanligen lika mycken svaghet i skrifkonst och stafning som styrka i fråga om förvaltningen af husets angelägenheter. Huru sjelfständigt de härvid gingo till våga röjer sig af mer än en familjesägen om huru männen, då de efter långvarig frånvaro återkommo hem, öfverraskades af att finna den gamla skräpiga manbyggnaden utbytt mot ett ståtligt slott, nya egendomar inköpta eller gamla bortgifna, m. m.; och att dessa öfverraskningar stundom synas hafva på ett betänkligt sätt stört återseendets glädje och gifvit anledning till alltför hårdhänta erinringar om hvem som hädanefter skulle vara herre i huset, tjenar blott till att ännu bättre illustrera tidslynnets och qvinnans ställning. I allmänhet torde man dock kunna antaga att äktenskapet ännu helgades af den ömsesidiga aktning och trohet, som vi funnit utmärka förhållandet mellan man och hustru i den gamla norden, och som bildar en så vacker motsats till de urartade sederna under slutet af 1700-talet.

Enligt gammalt bruk upptecknade husfadern eller husmodern — ibland äfven någon af döttrarna, eller de gamla ogifta damer, som underhållna på släktens bekostnad vanligen tillhörde hvarje familj — de viktigaste händelserna inom släkten, hvarigenom ett slags fortlöpande slägthistoria bildades, som säkerligen i sin mån bidrog att vidmakthålla förfädrens anda och seder. Dessa familjekrönikor äro dock tyvärr blott allt för litet kända, med undantag af dem, som innehållas i det s. k. de la Gardieska arkivet. Ur dessa samt ur en liten skrift, som innefattar en del af von Postska familjens krönika, meddela vi imellertid här några utdrag för att belysa andan och sederna i hemmet.

Som prof på den egendomliga formen af dessa krönikor anföra vi först en ordagrann afskrift af

"Gamla fru von Posts anteckningar."

"Anno 1700 uti Julii månad reste min Kiära Man i fält, mig till en hjertans stor sorg och saknad. Gud den högste bevara honom till själ och kropp från all olyckshändelse, och gif mig tålmod i min hjertans stora sorg!

"1707 afsomnade min yngsta Son Johan Fredric om afton klockan 6 den 1 Mars, och blef begravnen i vår Graf i Kils Kyrka. Gud gifve honom en fröjdefull uppståndelse!

"1709 den 22 May blef min kiära Man fången vid Pultava. Då Carl den XII:tes häst blef skjuten red han fram med sin, lemnade den till Konungens behof, och blef fången; mig till en hjertans stor sorg och bedröfvelse, den Högste Guden förlosse honom ur sin fångenskap, och gif oss tålmod i all vår bedröfvelse.

"1715 den 17 December afsomnade min endaste Kiära Dotter från denna usla verlden, mig till en öm hjertans stor sorg och afsaknad. — Christina Juliana! — Gud glädje hennes kiära Sjäi i den himmelska härligheten; och gif mig bedröfvade moder tröst och tålmod i alla mina bedröfvelser! — Min Lydiga och Dygdiga Dotter blef begravnen i Kils Kyrka.

"1720 den 29 May stod min Kiära Son Vilhelm Mauritz von Post bröllop med Fröken Christina Margreta Wrangel. Gud gifve dessa mina Kiära och endaste Barn all timmelig och evig Välsignelse, mig och dem till en evig hjertans glädje i alla våra lefnadsår.

"Christina Margreta Wrangels Mor hette Frölich, var gift första gången med en Funck, andra gången med en Wrangel, tredje gången med en von Essen.

"Christina Wrangels Amma dog af Pesten i Riga, men Gud bevarade henne för att blifva en Stammoder för 14 Barn. Den Herren vill bevara är alltid utan fara.

"Den Egendom jag börda', Årby i Rasbokil, är jag visst mycket skyldig på, men måtte Gud välsigna mitt företag, och om Gud bevarar min Älskade Man, så kan han få sluta sina dagar med mig nära våra Barn, till hvilka jag lemnade Fornby. I all min stora sorg och bedröfvelse finner jag att en ständig sysselsättning är mig nödvändig. Måtte detta välsignas af den Store Guden, så hjälper han mig att ingifva råd till det som nyttigt är, och om jag kan förbättra utkomsten för min Man och Barn, må jag inte glömma att tacka den som gifver. Måtte Gud styrka min Kiära Man, och bevara honom!

Edla Christiana Rosenstjerna."

En sondotters dotter till krönikeskrifverskan, fröken Christiana Margretha Silfverstedt, fortsätter släghistorien, omtalande huru "Posten" 1735 återvände ur fångenskapen, huru han, kommen i närheten af sitt hem, icke vågade sjelf fråga efter sin hustru, men vid underrättelsen att hon ännu lefde öfvervåldigades af rörelse och utbrast: "sorg och lidande äro svåra, men häftig glädje verkar!" Vidare omtalas, huru han, efter att hafva afsändt klockaren med bud om sin stundande återkomst, skyndade hem, löste i förbifarten de båda bandhundarne, frigaf de fyra kanariefoglarna "och så till henne med tårar: ack min vän, när man varit fången i 25 år, kan man ej se fångar!" Barn och barnabarn, fortfar berätterskan, efterskickades genast, alla gingo i kyrkan, gjorde bön, och fick klockaren en liten åker vid kyrkan till åminnelse af hans glada bud.

Derefter föreställde "Posten" sin medfånge och vän, den forne uppassaren, Stern, för familjen, sägande: "Han har älskat mig, och vid Gud, I skolen aldrig öfvergifva honom!"

Slutligen synes hustrun hafva redogjort för sin hushållning under mannens frånvaro och särskildt för åtkomsten af den nya egendomen.

"Posten sade", förtäljer berätterskan, "huru har du fått Årby?" — Då berättade hon att några år efter sedan han blef fången såldes det, och att hon bördade med lånta penningar. — "Jag," sade hon, "hade en enda son, som blef gift med en älskad Maka, min sorg öfver dig och min 17 Åriga Dotter, Gud tog igen, samt min yngsta Sons död, allt fordrade en jemn

sysselsättning för sinnena, för att med undergifvenhet kunna uthärda den Kalk Gud iöst för mig, jag bad Gud om styrka, Han endast kan uppehålla oss. — Han välsignade mitt företag. — Vi voro 2, som börda, men jag var närmare, för med mina penningar i en liten Hjulvagn till Hofs Gästgifvaregård, der Tinget stod, der äfven min medtäflarinna kom med spannhästar med sin köpeskilling. Mig fattades 1 Daler 16 Öre, dem min beskedliga granne, Tolfman i Helgeby lånte mig; ty jag hade förräknat mig. Jag trädde till Årby, och Gud har välsignat mitt företag, det är nu ej mycket obetalt på det, Gud har hört min Bön, jag skulle få litet bättre för din och min framtid, och våra Barn så nära.”

Den gamle Carolinen lefde blott tvänne år efter sin återkomst. Glädjen hade, såsom han sade, verkat för häftigt. Hans fru dog många år derefter just på det Årby, som var frukten af hennes starka verksamhetsbegär och trägna arbete under bekymrets dagar. ”Hon var förståndig och rättrådig”, heter det, ”styrde allt med en ordning, som sedan fortplantades på Barn och Barnabarn, de blefvo så vanda vid det, och det gjorde att litet kunde räcka länge för dem.”

Hennes son, lagmannen, och hans fru hade 11 fullvuxna barn och sparade ingenting för deras uppfostran. Huru denna tillgick omtalas i korthet: ”Sedan de fått god uppfostran hemma, skickades sönerna till Upsala Academie, och sedan till tjenster i Stockholm, och hade de således 3 Hushåll. Döttrarne uppfostrades af sin Moder först, Symamsell sedan, och Fransyska 2 År åt hvar Dotter i huset hos sina Föräldrar.”

Olyckskamraten, som den gamle von Post anbefallt åt de sina, återgäldade den vård och tillgifvenhet han rönt af dem genom att testamentera dem en liten egendom. Huru denna användes omtalas i följande ordalag: — ”Då sade lagman Post, — ”Ni vet alla, mina Barn, jag älskar eder alla, och som ni varit många gossar, hvars uppfostran alltid är dyrare, och då det alltid är svårt för fattiga Fröknar att få plats, utan många gånger för utkomsts skull nödgas de göra mindre goda partier, så vill jag af denna skiänkta egendom göra först för min Hustru, om hon öfverlefver mig, ett Fideikommis, och sedan för den af mina Döttrar, som ogift är, — och hafva alla fyra lika rätt så länge de äro ogifta, — och får det intet försäljas, förpantas eller förbytas, utan alltid tillhöra en oförsörjd Fröken von Post, och vara sådant inventarium, som finnes vid min Hustrus död.”

Om lagmannens fru skrifver fröken Silfverstedt: "Jag har varit åsyna vittne till denna vördnadsvärda Frus vördade och husliga lefnad, och huru lugn hon skiljdes hädan, och huru hon tog afsked af alla. Jag som äldsta Barnbarnet var så gammal att jag läste till Skrift. — Prästen sade jag kunde gå med henne innan hon dog, — men hon svarade, — "jag har alltid hatat hastverk och i synnerhet så viktigt som detta. Gud beskydde och välsigne dig, glöm ej, när du blir matmor, att hålla ett anständigt hus, lär och säg dina underhafvande att föra ett Christligt lefverne, — du har ansvar för dem, — vill de ej lyda dina förmaningar, skilj dem ifrån dig medan tid är. Om det möjligt är man på andra sidan om Grafven kan med sina förböner verka, är du säker om mina." — Sedermera tog hon ihop sina händer, lyfte sina ögon till höjden och sade: — "Lofvad vare Gud! jag kan säga: Herre, här är jag och barnen du mig gifvit hafver, borttappadt har jag ingen. Gud låte mig få sofva min långa sömn;" — och somnade hon mycket stilla och efter ett par timmar var hon ej mer."

Betecknande är följande tillägg till den aflidnas meritlista: "Hon läste fin styl vid ljus, märkte Dräll 14 dagar innan hon dog, utan glasögon, drack aldrig Caffé, snusa intet, hade aldrig öppnat Ådern, — hörde väl, men var svag på sina knän, den enda ålderdoms svaghet."

Vi hafva med dessa sista utdrag gått något öfver gränsen för vår tillämnade öfversigt, (sistnämnda fru v. Post dog nämligen 1779) och vi måste därför afstå från att meddela något af Fröken Silfverstedts uppgifter om sig sjelf och sin syster, samt den egendom de fått att vårda. Det redan meddelade är imellertid nog, för att låta oss fatta den fromma och kärleksfulla ande, som då ännu rådde i hemmen, samt gifva oss en föreställning om den verksamhet och det inflytande, de bortovarande krigarnes hustrur utöfvade. Den gamla frökens krönika gifver oss dessutom äfven en inblick i den tidens flickuppfostran, visar hvilket bekymmer döttrarnas öde väckte hos omsorgsfulla föräldrar, samt huru man sökte särskildt betrygga de ogiftas framtid. Att detta i förevarande fall skedde genom att tillförsäkra dem besittningen af jordegendom, som näppeligen kunde skötas utan att egarinnorna gjordes myndiga, hvilket lagen dock icke tillstodde, är en omständighet som ej heller saknar sin betydelse.

Denna bild af qvinnan i hemmet skola vi söka vidare fullständiga genom några spridda uppgifter samlade ur de la Gardieska arkivet.

Såsom vi här sett tillhörde barnens första undervisning hufvudsakligern modern. I de la Gardieska arkivet omtalas till och med en "instruktion för informatorn", uppsatt 1676 af Sophia Juliana Forbus (gift med en de la Gardie); och innehållande bland annat att läraren borde tala både latin och tyska "med barnen". Om härmed menas äfven döttrarna är väl ovisst; men i alla händelser visar blotta tillvaron af en dylik instruktion hvilken nära del modern då ännu tog i sönernas undervisning.

Betecknande för tidslynnets och för kvinnans ställning och anseende, samt märkvärdig såsom ett intyg om att flickpensioner redan då voro i bruk, är en förklaring af hofmannen "Johan Ekebla" af 1699; deri han söker ursäkt sig för att han ingått "oadeligt gifte med en jungfru, hvilken dittills födt sig genom att hålla pension och med så flitigt handarbete att hon deraf skadat sin helsa." Att sålunda arbeta för eget uppehälle synes hafva betraktats såsom mer eller mindre vanhedrande, hvarföre ock Herr Ekebla anser sig böra heligt försäkra om renheten af sin förutgående bekantskap med bruden.

Äfven af husmödrarnas räkenskaper i gamla tider kan man utleta förhållanden, som belysa sederna och bildningsarten i hemmen. Så finner man i den ofvannämnda grefvinnan Forbus' räkenskaper för år 1699 en summa af icke mindre än 1,700 Rdr*) erlagd "för barnen i franska skolan hos Mad. Lapie", hvilket således bestyrker att sådana skolor redan då funnos i Sverige. Dessutom hafva "dansmästaren, franska preceptorn samt ritmästaren" uppburit sammanlagdt 600 Rdr. Märkliga äro äfven uppgifterna rörande gåfvor till olika ändamål och personer, bland hvilka senare presterna intaga ett framstående rum. Grefvinnan synes aldrig hafva bevistat någon gudstjenst utan att ihågkomma predikanten med större eller mindre penningegåfvor, sammanlagdt uppgående under året till 420 Rdr; deremot har fattigskolan endast erhållit 12.

Sjukvården, så väl bland folk som kreatur, synes hafva fallit på husmoderns lott. Inom gamla slægter finnas ännu förvarade hela folianter med recepter och huskurer, äfvensom besvärjelser och andra mystiska medel att hindra boskapen att bli "förgjord", att återfå stulna saker, förekomma att mjölken borttrollas, m. m., allt samladt och upptecknad sedan gamla tider af husfruar i slægten. Huru den gammaldags fromheten inblandade sig med både vidskepelsen och medikamenterna framgår ofta så väl af

*) Originalet nämner ömsom *Daler* och *Riksdaler*.

föreskrifterna som af bref och anteckningar m. m. Så skrifer en fru Helena Bjelke till sin stufdotter och tackar för "liliekonvallievinet" och citronsaften, som hon säger sig "till Guds namns ära vilja intaga." I mången familj begagnar man ännu i dag en eller annan huskur, något "mirakelplåster" eller några styrkedroppar, som gått i arf från någon forntida husmoder i släkten.

Det de la Gardieska, likasom de flesta gamla familjearkiv, innehålla många så kallade "instrumenter och ordningar för godsfolket", kontrakter, gåfvobref m. m., uppsatta af fruntimmer och vittnande om stor praktisk klokhet. Bland annat förekomma ofta stränga förbud att något för hushållet finge inköpas, som kunde tillverkas i hemmen eller odlas på egen jord. Att husmödrarna förstodo att bland sina underhåfvande vidmakthålla tukt och ordning framgår tydligt af de nämnda "instrumenterna", och mången familjesägen vittnar ännu om huru de personligen öfvervakade ordningen, och till och med någon gång handgripligt tillrättavisade de felande. Ett arrestrum synes ännu in på 1700-talet ha ansetts outhärligt på de stora herresätena, och der ett sådant icke fanns skickades delinquenten med bref från husmodern till någon hennes anhörig med begäran att han måtte bli behörigen afstraffad. Fattighusen på de gamla godsena äro ofta stiftelser af någon husmoder i forna tider; blott undantagsvis finner man deremot skolor, vittnande om ett gryende intresse för folkets upplysning.

I allmänhet synes det bästa förhållande varit rådande mellan godsfolket och husmodern, hvilken i husbondens frånvaro var så godt som allena styrande. Dock har man äfven exempel på fruar, som missbrukat sin makt och som ännu under betecknande spenamn lefva i folkets minne såsom inbegreppet af allt eiakt. Så den förr nämnda "Pintorpafrun", m. fl.

Lifvet i landsorten och särskildt på de stora familjegodsena synes alltså under 1600-talet och början af 1700-talet rikligen hafva tagit kvinnans verksamhet i anspråk och lemnat föga tid för ett högre bildningsbehof, hvilket icke heller framkallades af några nedslående jemförelser med männen, emedan dessa dels voro frånvarande, dels kanske under det råa krigslifvet förlorat de försteg, i bildning och vetande, de under den korta skoltiden vunnit framför kvinnorna.

I städerna och inom familjer der männen egnat sig åt studier, statsvärf eller andra yrken, som kräfde en högre bild-

ning, torde förhållandet hafva varit annorlunda. Här måste helt naturligt hos familjens qvinliga medlemmar uppstå en förlamande känsla af andlig underlägsenhet, hvilken endast de af naturen rikast utrustade förmådde afskaka, för att, såsom vi sett, i olika riktningar söka näring och verksamhet för sina andliga krafter. Flertalet stannade sannolikt vid en passiv undergifvenhet för sitt öde, eller togo de sin ersättning i tomma tidsfördrif och dermed åtföljande lyx och lättsinne. Med eller utan skäl är det också alltid kvinnorna, som i sedolärarnes skrifter och i förordningarne mot öfverflöd i mat och kläder få bära största skulden för tidens förderf.

Då krigen upphörde återtogo naturligtvis de hemkomne männen en stor del af de sysselsättningar på de stora godsens, som i deras frånvaro ålegat kvinnorna, och dessa inskränktes mer och mer till det inre hushållet. Den sjelfständighet i tanke och handling, som förut utmärkt dem, slappades så småningom då ingenting tog den i anspråk, och den passiva karaktersriktningen blef, såsom vi i det föregående antydt, allt mera förherrskande. Man "nötte tiden bort", såsom Fru Brenner säger, "om ock ej alltid med att nysta", så dock med sysselsättningar, som lemnade en stor del af de andliga krafterna i dvala.

Hos kvinnan af folket blef denna dvala naturligtvis ännu djupare. Det mest i ögonen fallande och djupast rotade draget i vår allmogequinnas skaplynne ännu i dag är den passiva sjelfförsakelsen, det oreflekterade uppgifvandet af all egen individualitet; och säkert misstaga vi oss icke om vi antaga att hon i forna tider hade samma grundriktning. Det bestyrkes dessutom, om ock blott i förbigående, af många forntida författare. Så omtalas huru, då bondfamiljen var ute på färdväg, hustrun aldrig gick vid sidan af mannen utan ett par steg bakom honom, likasom till erkännande af sin underlägsenhet, en sed som ännu i dag i många landskap iakttages. Sjelfva de benämningar, hvarmed mannen hedrades, intygade kvinnans sjelfvilligt underordnade ställning. Bondhustrun sade icke ens som adelsmannens hustru i gamla tider, "*min* husbonde", "*min* herre", utan hon undertryckte helt och hållet allt eget, allt personligt och sade: "*Han*", "*han sjelfver*" eller "*sjelfven*" såsom det ännu brukas i aflägsnare landsbygder.

Sedlighetsbrott sägas länge hafva varit temligen sällsynta bland allmogen och, hvad kvinnan beträffar, blifvit stämplade med allmänt förakt. Så fick en brud som gjort sig skyldig till

sådant ej bära s. k. kyrkkrona. "Förhållandet mellan könen var utomordentligt fritt", säger en gammal berättare, "men man umgicks på ära och tro". Att ej allt måtte varit så godt som denne och andra gamla förf. synas benägna att tro, röjes dock af åtskilliga betecknande företeelser; så t. ex. de många tvångsgiftermål som blefvo en följd af den kyrkliga generalräfsten 1596, under erkebiskop Abrahamus; de smutsiga rättegångarne mot bortavarande soldaters hustrur under 1600-talet; förbuden för s. k. hedersdagar, möqvällar m. m.; slutligen äfven det gamla bruket i vissa trakter att underkasta den qvinliga ungdomen ett slags årliga sedlighetsförhör inför några dertill utsedda äldre qvinnor i byalaget. Giftermålen ingingos mera med afseende på ekonomiska fördelar eller ömsesidig hjälp än af tycke, hvarför ock den aldrig slumrande folkhumorn stundom gifvit dem namn af "nödmål", samt utbytt benämningarna man och hustru mot dem af "mans- och qvins-hjelp".

Hushållningen i bondens hem var, med undantag kanske för de sydligare provinserna, ytterst tarflig, äfven der tillgångarne icke gjorde det nödvändigt. Man ville, säges det, ej förvänta sig tills de hårda åren kommo. Hvad öfverflöd huset kunde bestå sparade den kloka husmodern till helger eller till "färd- och sommar-ands-kost". Tidigt nog klagas deremot på öfverflöd i klädedrägt äfven bland allmogen. Att icke heller siden, fint kläde och förgyllda smycken varit af dem okända, röjer sig ännu i dag af de gamla landskapsdrägterna. Dock gläder sig äfven en och annan forntida berättare åt husslöjdens framsteg, i det hemväfda randtyger börja ersätta "Danziger tygerna". Förtidigiga giftermål med deraf följande småvext och "svagvulen" afkomma beklagas som ett allmänt ondt i början af 1700-talet.

Om läskunnigheten förekomma stridiga uppgifter. En förf. från medlet af 1600-talet påstår att det väckte förvåning om 10 à 11 års gossar och flickor ej kunde läsa i bok; andra åter klagas att katekesundervisningen, i brist på läskunskap hos mödrarna, bedrefs muntligen, att kunskapen blef ett blott meningslöst uppramsande, att Guds ord blandades med Luthers, att presterna icke nog "intuggade" hufvudstyckena m. m. Gustaf Adolf stadgar att gossar om sju år böra hållas i skola, men nämner ingenting om flickor. Johan Skytte anlade vid Strömserum i Småland en af de första folkskolor, men vi känna ej om den var afsedd äfven för flickor. Flera bland högadeln

af Gustaf Adolfs samtida berättas deremot hafva inrättat skolor på sina gods, i hvilka fattiga bönders barn, "*både gossar och flickor*", lärde katekes och psalmsång; *gossarne* dessutom äfven skrifva och räkna, hvilket sålunda ansågs onödigt för flickorna.

I trots af den klena religionsundervisningen synes en enfaldig tro och en from vördnad för Guds ord hafva varit rotfasta i allmogens hjertan. Genom sjelfva sin enfald var dock denna tro blott alltför benägen att slå öfver till vantro och vidskepelse, förvillelser, hvilka dessutom tillhörde tiden och i ringa mån delades af den bildade klassen och sjelfva presterskapet. Att qvinnan, med sitt enformigare lif, sin lättroiligare inbillning och sitt mottagligare sinne, skulle vara mer än mannen utsatt för denna riktning till en osund mysticism är också ganska naturligt. Deraf de ohyggliga trolldomsrättegångarne under senare delen af 1600-talet, ett bland de bedröfligaste skådespel af menskliga villor och brott, lidande och förnedring, som historien har att uppvisa; — ett sorgespel deri qvinnan faller offret för egna och andras förvillelser, men der hon dock, som vi i det föregående sett, slutligen segrar öfver sin egen svaghet, öfver mannens hårdhet och lagarnes förvändhet, samt för alltid omöjliggör uppreandet af de orättfärdiga blodsdömmar, hvilka ett helt århundrade igenom besudlat den svenska lagskipningen.

Ett motstycke till dessa utbrott af rå vantro och den lika råa våldsamhet hvarmed de behandlades bildar öfvertrons och den religiösa fanatismens första, med dem nästan samtidiga framträdande, samt det sätt hvarpå det af lagen bemöttes. Så nämnas t. ex. sörmlandsbonden Jonas' uppenbarelser, för hvilka han undergick dödsstraffet 1622. De första spåren af ett dylikt svärmeri bland qvinnor återfinner man hos en prestdotter i Kumla, som på 1600-talet förkunnade hvarjehanda andliga uppenbarelser, beledsagade af samma fysiska symtom, som tillhöra det själs-tillstånd, hvilket senare fått namn af predikosjuka. Om hon undergick någon bestraffning känna vi icke, men väl att en viss Eva Fröhlich, som några decennier senare framträdde med sekterska läror, blef landsförvisad och, när hon icke desto mindre återkom, dömd till lifstidsfängelse. Man må nu bedöma dessa och dylika företeelser huru man vill, så antyda de dock alltid ett vaknande andeligt behof, samt tillvaron af ett varmt, personligt, om ock stundom missriktadt tros-lif i församlingen. Ett sådant frambyter ock mer än en gång under den tiderymd vår återblick omfattar, och synes under ledare, sådana som Toll-

stadius, Rutberg, Murbeck m. fl. hafva haft stort inflytande äfven på qvinnan. Möjligen torde man kunna framhålla Elsa Andersdotter såsom representant för den bästa arten deraf. Det goda i det nyväckta tros-lifvet var dock långt ifrån oblandadt och hela rörelsen dessutom af kort varaktighet. Hvaraf detta kom, om af ledarnes ytlighet eller öfverdrift, presterskapets motstånd eller den bland de högsta klasserna öfverhandtagande liknöjdheten och lättsinnet, det måste vi lemna derhän, för att blott antyda hurusom, efter medlet af 1700-talet bland den bildade klassens kvinnor, det mera *personliga*, i ord och gerning framträdande tros-lifvet småningom synes börja slockna, eller återgå till ett slags passiv prest-tro i statskyrklig anda, som erbjöd föga motstånd mot tidens anstormande lättsinne och otro. Sedolärare och predikanter klagade öfver tilltagande slapphet i sederna och liknöjdhet för religionen. Onekligen fanns dock ännu hos den svenska qvinnan mycken fromhet, men denna fromhet yttrade sig mindre i begäret att med alla de ädlaste krafter verka för Guds rike, eller i denna mäktiga tro, som har löfte om sig att flytta berg, än i en passiv undergifvenhet, ett slags fatalistiskt öfverlemnande af allt — så ondt som godt — i Försynens hand, med undertryckande af all egen kraft.

Vi hafva i det föregående framhållit Ulrika Eleonora d. y., såsom inom statslifvet representerande höjdpunkten af den passivitet, som hos qvinnan efterträdt den forna sjelfständigheten. Att hon kan tjena till typ för samma karaktersriktning äfven inom familjen och i tros-lifvet hafva vi sedermera vid ett närmare studium af hennes karakter trott oss finna. Några utdrag af hennes bref torde derföre kunna vara betecknande för grundlynnnet såväl hos henne som hos den svenska qvinnan i allmänhet på hennes tid.

Om de intriger, hvaraf tronen omhvärfdes och rikets lugn hotades, skrifer hon:

"Det skulle gå mig mer till sinnes, om jag ej visste att Gud, för hvilken ingenting är omöjligt, kan snart göra alla skadeliga maximer om intet, när Han vill att sådana perioder skola taga en ända. Ätminstone tröstar det mig, att jag, efter min ringa tanke, sagt ifrån mig, och att min Hjertälskelige Konung sjelf eger så mycket ljus, att han i sinom tid kan, med Guds bistånd draga sig glorieusement derutur, och hafva pitié med min ringhet," etc.

I en politisk fråga af vigt, som hon på svärfaderns önskan framställt till konungen, men han afvisande besvarat, skrifver hon:

"Det må nu vara huru det vill, så tillstår jag att sådane Menéer äro mig allt för höga, och således vill jag gerna suspendera mitt enfaldiga omdöme tills framdeles. Det har varit mitt bemödande ifrån barndomen, att i allt företagande först se på Guds vilja och styrelse och sedan vandra en redlig väg för att mindre bedragas. Det vore nu så mycket blamablare af mig om jag skulle ändra mig — — — — då mitt uppsåt och ändamål alltid varit, att i min frivilliga angenäma esclavage hålla mig honnettement till min Hjertälskelige gemåls dyra person, hvilken jag intet tviflar i sinom tid lär befinnas och komma i önskelig consideration, fast det icke så snart torde visa sig."

En annan gång skrifver hon:

"Jag finner nog sjelf, huru litet beröm jag förtjenar, som ej är stark nog att penetrera så viktiga saker och *glömma hvad som ej kan ändras*; dock hoppas jag att min enfaldiga redlighet emot min Hjertälskelige gemål — — med Guds hjälp en gång skall visa sig, tvärt emot alla verldsklokas raisons d'état". Åter en annan gång med afseende på ständernas maktmissbruk m. m. förklarar hon sig anse allt för Guds styrelse. "Till Honom," fortsätter hon, "bär jag ock det fasta förlitande att Han snart eller sent skall upphjelpa rättvisan, samt förlåna mig krafter att bistå min Hjertälskelige gemål, om *H. M. det åstundar*, och motpartiet med sitt anhang ej fruktar att genom sitt långvariga motstånd för mycket förtörna Himlen".

Vid annalkandet af 1724 års riksdag uppsatte Ulrika Eleonora och tillsände sin svärfader några "punkter och mesyrer", som då borde iakttagas, — "efter jag," tillägger hon, "med stor grämselse måste se och tillstå att H. K. M:t min allrakäraste gemål har nog bundna händer". Der heter det bland annat:

"Fastän nationen eljest af naturen är ganska belliqueuse, så låter den dock styra sig med godo, om intet onyttiga vigileringar emellankomma och emotstå Guds direktion. — — Och har den högtälskade Konungen hundrade gånger haft tillfälle att göra det, utan att på minsta vis såra sitt ädelmodiga samvete, om ej den hjertälskl. Herrns allt för goda hjerta vore i vägen. — — Och är man ofta ansvarig Gud för ett fromt sinne äfven som i detta fall, när man i allt låter betaga sig sin makt. — — Efter det också gör att de redlige för länge måste stå tillbaka och undertryckas. — — Icke dess mindre hoppas jag,

att af alla rättsinnade ingen med rätta skall kunna attribuera mig någon obornerad ambition, fastän ock alla mina egenhändiga bref till ständerna 1720 skulle uttydas som alla mina öfriga menéer, etc. — — Så har det ock alltid varit och skall beständigt till mitt sista vara min princip, att jag vet att jag är en Kristen och har ifrån början underkastat mig Guds vilje och skickelse. Den Högste har äfven visat mig utväg, intet genom förvett, utan genom detta lyckliga engagement med min älskelige Konungs höga person. — — Alltså har jag af sunnda förnuftets ljus sett förut och öfverlagt vid mig sjelf huru jag derigenom har velat förekomma allt ondt och lätta H. M. tunga regeringsbörda; ty jag har väl vetat att ibland så viktiga partier *en* ju är och måste finnas beredvillig att blifva ett victime, när det länder till Fäderneslandets bästa och trogna undersåtens välfärd."

Med afseende som det tyckes, på arfsföljden, då hon alltid strängt höll på sin rätt till thronen i händelse af gemålens död, skrifver hon: "Och skulle detta (förmodligen regeringsbördan) vara drägligare om ej den stora ledsamheten vore att jag, ensam som Dame i Europa måste heta Regent; hvilket snarare borde vara honneur för mitt kön att Gud kallat mig dertill. — — — Det må dermed vara hur det vill, så skall jag ej vantera mig af något, utan hålla mig fast attacherad till min värda gemål och aldrig skjuta skulden på honom".

Jemför man nu dessa bref med de drag af småaktig ärelystnad, nyckfullhet, förslagenhet och ööfvinnerlig envishet, som historien förvarat af Ulrika Eleonoras karakter; och lägger man ytterligare härtill några drag ur hennes dagliga lif — såsom t. ex. det betecknande företaget att i vissa favoritböcker med penna och bläck omskrifva eller förbättra bokstafven *e* öfver allt der den förekom *) — så framstå sjelfinotsägelserna i hennes karakter på ett slående sätt: Å ena sidan ett passivt uppgifvande af makten i stort, å den andra ett envist fasthållande af den i smått; å ena sidan ett slags sjelfvisk belåtenhet med att ha "sagt ifrån sig" thronens stora ansvar, å den andra en öfverdrifven pligtkänsla med afseende på dess små privilegier; å ena sidan insigten om gemålens svaghet och medvetandet af en egen större kraft, som borde verka åtminstone medelbart genom honom, å den andra det pligtskyldiga men i grunden blott skenbara er-

*) På kgl. biblioteket, der de nämnda böckerna förvaras, kan man ännu få skåda dessa alster af beundransvärd men missriktad ihärdighet.

kännandet af hennes egen ringhet och "angenäma esclavage", samt föreställningen att fosterlandet kräfd e ett "victime" i hennes person; allt detta svept i slöjan af en from undergifvenhet, som låter äfven människornas fel och missgrepp, de egna deri inbegripna, gå och gälla för Guds försyn.

Och dessa själfmotsägelser hos Ulrika Eleonora, månne de ej vid en närmare granskning skulle återfinnas hos mängden af samtida svenska qvinnor? Goda krafter ämnade att arbeta, om ock "i tysthet", så dock för höga ändamål, men som, riktade på idel småsaker, förnöta sig själfva utan nytta och erbjuda samma anblick som ett stort sinnrikt maskineri, som går tomt, eller knäcker nötter i stället för att sträcka jern — hvad är väl en stor del af qvinnans historia om ej just detta!

Men analogien stannar ej här. Då Ulrika Eleonora för en kort tid måste återtaga den makt och det ansvar, hon frånsagt sig, såg man den småaktiga, nyckfulla, envisa, af lumpen ärelystnad drifna qvinnan plötsligt förvandlas till en klok, lugn och kraftig personlighet, med herravälde nog öfver sitt sinne och ädelhet nog i viljan att räcka sina gamla motståndare handen, för att samfäldt med dem verka för det allmänna bästa. Det var samma krafter, som alltid arbetat inom henne, men nu riktats på ett dem värdigt mål. Också detta är, om ock mera sällsynt, dock ett genomgående drag i den svenska qvinnans historia, hvarom de följande skedena deraf skola — liksom de föregående — bära vittne.

(Forts. följer.)

Esselde.

4l. Trä-kol.

Rim af *Olof Stig.*

Indignatio facit poetam ¹⁾.

Ridentem dicere verum quid vetat ²⁾.

Genom de båda mottton, med hvilka vi inledt anmälan af denna märkliga tendens-skrift, tro vi oss äfven ha' uppgifvit tvänne densamma betecknande grunddrag. Det första mottot ut-

¹⁾ Förtreten gör poeten.

²⁾ Hvad hindrar leende läppar att uttala sanningen.

trycker sjelfva den passionerade sinnesstämning, som tändt och utslungat fyrverkeriet af dessa blixtrande och *fräsande* verser;— det andra uttrycker sjelfva sättet, förf. valt för att bibringa allmänheten en öfvertygelse, som ligger honom sjelf varmt om hjertat. Man tycker sig höra en person, hvars rättskänsla blifvit på det djupaste sårad af de missförhållanden och orättvisor, han bevittnat, och som, dels af behof att gifva luft åt sin öfversvallande känsla, dels i förhoppning att kunna medverka till en gagnande reform, fattar sin hvassa penna, men som vid början af den tillämnade straffpredikan kommit på den tanken att en skämtsamt satir skulle måhända i detta fall medföra större verkan. Med ett:

»Men lemnom allvar för en stund åsido,

Den skall förstå och gilla mina skäl,»

påsätter han alltså den komiska masken, men ett humoristiskt leende mäktar han blott sällan åstadkomma. Skämtet är fullt af satirens och ironiens bitterhet, och dess pilar tränga endast så mycket djupare och träffa så mycket säkrare, derföre att de blifvit hvässta af qvickheten och afskjutna från ett öga, som skarpt uppfattar alla svaga punkter i motståndarens bevisföring. Förf. innehar ungefär samma stämning och ställning i hänseende till sitt ämne, som t. ex. Thackeray i »Arthur Pendennis» eller Palludan Müller i »Adam Homo». Man skulle om dessa tre författar-personligheter ej utan skäl kunna anföra Müllers vers:

»Frem af det saarede Hjerte

Tankerne strømme, mens jeg mig forblöder

Det er med dem jeg jer føder

Tonende Börn af min dæmpede Smærte».

ty hos dem alla är det smärtan och förtrytelsen, som inspirerat teckningen. Detta är kanske i synnerhet förhållandet med Olof Stig, som icke synes drifven till produktion af samma rika poetiska skaparegåfva, som de båda ofvannämnda stora författarne.

Från denna allmänna framställning af vår svenske förf:s kritiska stämning och hans afstraffnings-metod, vilja vi försöka att gifva en dylik också öfver hans uppfattning af de sociala förhållanden, som föranledt detta hans bittra missnöje, och som alltså äro föremål för hans kritik.

Det är intressant att iakttaga, huru vissa idéer i en hast, utan att förut mycket om dem varit taladt eller skrifvet, blifva framdragna på listan af de ifrigast behandlade frågorna för dagen. De tyckas ha' samlat i det fördolda en så mäktig lifskraft, att, då de ändtligen framträda i dagen, de utveckla sig nästan i ett

nu till en hel litteratur. Frågan om kvinnans sociala ställning har inom vårt land just nyss genomlevvat ett dylikt skede. Sedan Fredrika Bremers reformförsök genom »Hertha» och den deraf föranledda qvicka tidnings-polemiken mellan Anders Petter och Ernst Ludvig har hon legat nere såsom ämne för pressen, om man undantager den lika ihärdiga som moderata och mångsidiga verksamhet för kvinnokönets förbättrade sociala ställning, som denna tidskrift snart under trenne lustrer utöfvat, samt åtskilliga öfversättningar från utlandet och några få tidningars referater af riksdagsöfverläggningarna rörande dels frågan om kvinnans myndighet dels den ständigt återkommande motionen om gift kvinnas eganderätt¹⁾. Ett naturligt uppslag till frågans återupptagande gaf det hösten 1869 återlifvade förslaget om anläggandet af en högskola i Stockholm, hvilken skulle gifva tillträde äfven åt qvinliga lärjungar. Härigenom föranleddes ytterligare några goda tidnings-artiklar i ämnet. Men under hösten 1870 och vintern 1871 utkom nästan på en gång och i sammanhang med den i andra kammaren förnyade och i första kammaren nu äfven väckta motionen om gift kvinnas eganderätt en hel litteratur till förberedelse, försvar och stöd åt de afgifna dubbel-motionerna. I spetsen gick Stockholms-posten med en teckning af motionens öden under föregående riksdagar, med en framställning af dess vigt samt med ett till blifvande riksmöte uttaladt vädjande för att under detsamma bereda frågan en bättre utgång. Derefter bjöd Aftonbladet på tvenne värderika uppsatser i ämnet, den ena hemtad ur »All the year round», den andra benämnd: »En rättvisa och en orättvisa». Samtidigt utkom i denna tidskrift en afhandling om gift kvinnas eganderätt, hvilken i serskildt aftryck utdelades till hvarje riksdagsman inom båda kamrarna, och en annan liten brochyr kallad: »Lagens orättvisa mot den gifta kvin-

¹⁾ Mot denna framställning af kvinnofrågans behandling i vårt land måste vi inlägga en liten protest. Från dess första uppslag, vid lika arfsrättens förklarande 1844, kan man aldrig säga att denna fråga varit »nedlagd». Förberedd af lagstiftare och skriftställare, tog den med kvinnans myndighetsförklaring 1857 det andra stora steget framåt. Några år senare erhöi den i Tidskrift för Hemmet sin egen organ, hvarjemte den tilldrog sig en växande uppmärksamhet af den liberala tidningspressen i hufvudstaden och landsorten. Man erinne sig blott Agardhs uppsatser i Aftonbladet och de skånska tidningarne. Långt ifrån att ha »legat nere» har kvinnofrågan sålunda åtminstone i femton år utgjort ett bland de stående ämnena för den periodiska pressens behandling. Inom bokpressen deremot har dess talan under lång tid varit förd endast af öfversättningar och bearbetningar; och på detta område torde, sedan Fredrika Bremers »Hertha», intet mera framstående försök blifvit gjort att lösa frågan, förr än Olof Stig förlidet år framträdde med sina Träkol.

nan» blef också i samma dagar synlig i bokhandeln. Redan detta bevisade ett stort och allmänt intresse för frågan och en ovanligt mångsidig behandling af densamma. Men det var ännu icke allt. Helt oberoende af dessa med direkt inverkan på riksdagens beslut afsedda skrifter utkom under hösten eller början af vintern det häfte, vi härmedelst rekommendera till allmänhetens uppmärksamhet. I detsamma finnes nämligen upptagna och behandlade nästan alla de frågor, som innefattas under det mångtydiga uttrycket: »qvinnans emancipation». Strax i inledningen inviger förf. sig till det svagare könets riddare med följande ord:

»För sakens skull jag ämnar allt fördraga,
 Fåfångans skinn må svida aldrig så
 och min Pegas tar gerna dubbel aga,
 om dervid skonas »en af dessa små»,
 som alltför länge utan mod att klaga,
 ja, utan mod ens att sin rätt förstå,
 slafbundits uti kedjor, starkt förgyllda,
 och under namn af smycken, artigt skylda.

Derpå följer en framställning af de orättvisor, qvinnorna under nuvarande sociala förhållanden äro underkastade; en framställning, som vexlar mellan å ena sidan bitande och qvicka infall och reflektioner och å den andra en lefvande målning af personer och tilldragelser, egnade att illustrera de uttalade satserna. Ån samspråkar förf. sjelf med sin sångmö och meddelar henne under en promenad genom Stockholms gator ut åt Saltsjöns lummiga stränder sina åsichter om diverse skefva förhållanden inom vårt samhälle; än äro dessa båda individer förvandlade till hjälten och hjeltinnan Fredrik och Adèle, som en tid efter smekmånadens utgång finna åtskilliga skäl till missnöje med hvarandra. Han sitter borta på klubben och spelar och dricker tills långt inpå natten; — hon väntar först med middagen, sedan med théserveringen och söker att med musik, arbete och läsning fördrifva den långsamma tiden. Då klockan slår tolf på natten sitter hon ännu vid boken:

— — — — — »Der fann dig ock
 den afundsvärda, vallmokrönta guden,
 som smög sin kyss på dina ögonlock;
 en kyss så lätt och ljuf, att, märkte du den,
 du icke kunde motstå den ändock,
 Din ungdom dukar under för naturen,
 här understödd af skönlitteraturen.»

Slutligen kommer herr'n i huset hem. Hustrun väckes ur sina ljufva drömmar af »en röst utur en sky af punsch och tobak». Han blir ond på hennes »griller» att sitta uppe och vänta på honom; och förf. slutar sin skildring med ett misstroende-votum mot den gamla satsen: »att roligt sofver samvetsfriden blott»; ty:

»Visst är, att du, som intet ondt begått,
ej lyckas få en blund, men herr'n i huset
inom en qvart har somnat ifrån ljuset.»

Med en mästerlig psykologisk finesse låter förf. Adèle vid kaffebordet om morgonen förebrå mannen, ej att med sina orgier förstöra lif, penningar och helsa, utan att han genom sitt uppförande visat att — *han ej håller af henne.* — Efter en försoningsscen mellan de unga tu, hvarvid Figge lofvar att förlåta Adèles »pjunk» med vilkor att »det måtte få vid denna gången stanna» bryter förf:s ovilja ut i följande ord riktade till hjeltinnan:

— — — »En smula hjerta har jag qvar
och måste för din räkning protestera,
liksom du sjelf dig borde opponera.

— — — — —
Jag ber dig icke följa vårt exempel;
— — — — —

Men lustigt vore, det kan jag ej dölja,
och lärorikt på samma gång minsann,
att se er människens föredöme följa
nätt upp så pass, som mycket väl går an.
Det skulle skingra många moln, som hölja
och hindra oss att riktigt se hvarann;
Det sjelf förbjöde, att, som nu, den ena
har all slags *rätt*, den andra *pligt* allena.

Jag ville gerna se din man och herre,
när han kom hem så der treqvart till tre, —
— — — — —

Som sagdt, jag undrar hvad som skulle ske,
om, när han kom — det säkert högt förtröte —
han icke funne dig sig der till möte.

Följande denna tanketråd, låter förf. den unga frun, medan hennes man tillbringar förmiddagen på ämbetsrummet, mottaga en bjudning till sin tante på middag, spektakel och slägt-super och ej återkomma förr än fram på natten. Figge är då utom sig af vrede och oro, hvilka känslor han dock söker dölja genom en låtsad sömn, på det hustrun ej skulle få den triumfen att tro honom

svartsjuk. Om morgonen beskrifver hon sin förtjusande utflykt, hvilket ger mannen tillfälle att komma fram med en ström af bittra förebråelser. Adèle erinrar honom då, om hans egna påståenden, att man skulle ledas ihjel, om man nödgades sitta hemma »som i bur» och säger:

»Du menar jag skall vackert sitta hemma
men du godtyckligt komma eller gå;
jag, tåligt vänta timma efter timma,
men skulle nå'ngång jag ej passa på —
jag, pligtförgättna, finge snart förnimma,
hvad klockan slagit — — är det icke så?
Medgifvom att du väger våra pligter
med mindre lika än beqväma vigter.»

och slutligen förklarar hon:

»Blir du ej hemma blir jag det ej heller,
så dig står fritt att välja: »enten — eller».

Denna förklaring väcker naturligtvis Figges stora förtrytelse, men den inträdande kammarjungfrun afbryter all vidare ordvexling. På vägen till ämbetsrummet lägger sig emellertid hans vrede, och han börjar till hälften erkänna sina försummelse och sin orättvisa. Följden blir, att, då han tidigare än vanligt återvänder hem, han föreslår sin fru att ledsaga henne på promenaden och sist tillbringar aftonen med att läsa högt för henne.

Efter denna skildring kommer sens moralen, hvars hufvudtanke äfven på åtskilliga andra ställen framskymtar:

»Kuriöst! När du är mjuk som silkessammet,
ditt sällskap intet är mot en cigarrs,
men anar han att varg kan bli af lammet,
så blir han sjelf så slät som sidensars. —
Jag borde kunna fylla i programmet,
du nu bör följa, men är rädd, bevars,
att du skall svara med en smula skärpa:
»hör ägget, som vill lära hönan värpa».

Då förf. nedskref dessa rader, har det varit i en förbittrad sinnesstämning, som kanske ej oriktigt kan uttryckas i orden: »jo, det skulle just vara rätt och lagom åt er, sjelfviska karlar!» en sinnesstämning, som gifvit upphof åt hela denna profskildring, hur det skulle taga sig ut, ifall qvinnorna följde männens exempel. Sin egen höga och idealiska grundåsiget af frågan, har han på ett annat ställe skönt uttalat:

»I äktenskapet är min politik:
 hon lyde honom och han lyde henne!
 en rättvis paragraf och kärleksrik,
 hvarmed jag hoppas få endera dagen,
 se giftas-balken prydd i svenska lagen.»

Men rädd, att denna lydnds-teori åter kan ensidigt appliceras och lätt öfvergå till den gamla läran om »qvinnan i sin fullkomlighet», hvilken blindt lyder hvarje mannens nyck, gifver han på ett annat ställe nedanstående praktiska anvisning, hvars vigt och befogenhet svårligen kan förnekas:

»Att ständigt lyda blindt hans föreskrifter
 må synas älskvärdt men är icke bra,
 Han ledsnar snart vid *endast* eftergifter
 och detta evigt ett och samma *ja!*
 förkastligt, liksom alla öfverdrifter,
 förlorar snart den klang, det skulle ha,
 om, som det bör, det blefve användt lagom. — — —

Förf. låter oss sedan följa det äkta parets föräldra-öden och bevittna deras glada förväntan att få en son, — —

»Men bäst vi efter namn åt sonen leta
 en dotter födes. — Hon fick heta Greta.
 Visst är det fadern ljuft att se den lilla

— — — — —
 dock nästan tycker han att du gjort illa
 och narrad anser sig på vis och sätt;
 och dina vänner tårmildt mot dig blicka:
 Jaså, din stackare! det blef en flicka!»

Förtrytelsen öfver dessa ringaktande omdömen låter förf:s vrede sjuda öfver i följande ord:

»Ja menskoslägtet skulle snart dö ut,
 om himlen hörde alla dumma böner,
 och läte alla edra barn bli söner».

Emellertid kommer snart en son och gör föräldralyckan fullständig, dock blott för några korta år; ty bortskämd och förklemad, dog snart enda sonen, och hela huset sörjde, dock mest fadern:

»Och denna klagan kanske aldrig stannat
 om icke du en dag helt opåtankt,
 (jag nästan tror, du icke tordes annat,
 din man och herre än en gosse skänkt».

Länge fingo dock ej föräldrarna gläda sig åt sina önskebarn; döden kallade dem bort, och i den sjuttonåriga Gretas vård blef

hennes lilla bror anförtrodd. Modrens rika hemgift var förslösad, och när föräldrarna dogo, egde barnen intet. Nu följer en beskrifning öfver det sätt, hvar på Greta löste sin svåra uppgift att försörja och uppfostra sin lilla bror; en beskrifning, vittnande om ett så sundt, praktiskt förstånd, ett så varmt hjertelag och en så djup och sann uppfattning af den äkta qvinligheten, att vi ej kunna neka oss nöjet att här införa densamma:

»Den sjuttonåriga föräldralösa,
med ens så blifven både far och mor,
till uppgift fått ett svårt problem att lösa:
att göra folk utaf sin lille bror.
Det var en odygdsbrunn att bottenösa
och fylla se'n med vett. En konst rätt stor;
men tålmod och kärlek öfvervinna
all svårighet och tusen vägar finna.

Med vänligt allvar gunstig herrn hon tvingar
så småningom att lära abc,
på samma gång hon i hans hjerna bringar
begreppet om att $1 + 2$ gör 3 ;
förstår ej blott att åt sin kycklings vingar,
som gerna flaxa, skick och styrsel ge,
men lär hans näbb och klor att nytta göra
i stället att, som hittills, blott förstöra.

Snart sjelf han hjälpligt lagar sina kläder;
och Greta lyckas fångsla sin pupill
derhän, att intet honom mera gläder
än att vid heunes värf få hjälpa till.
Han spritar ömsom ärter, ömsom fjäder,
han rensar ströming, och han sköljer dill,
sitt rifjern sköter eller mortelstöten
med samma ifver som han rör i gröten.

— — — — —
Tro likväl ej att pojken stängdes inne.
Långt derifrån. När marken klädt sig grön,
de båda syskon stärka kropp och sinne
med färder än på landet, än på sjön;
när jorden huttrar i sitt blotta linne —
jag ville säga: fryser under snön —
de åka skridskor, kälke, kana eller,
på skidor öfver skaren, om det gäller.

Hon är sin brors kamrat och lärarinna;
 lär först sig sjelf och undervisar se'n,
 och att hon tid till allt förstår att finna,
 är deraf, att hon väl begagnar den.
 Medgifvom att i allmänhet en qvinna
 vet stundens värde bättre än vi män;
 hon handlar, medan vi ännu fundera,
 och med sitt ordningssinne hinner mera.

»Men pojken får ej undervisas bara
 i skridskokonst och söm och kökspraktik!» — — —
 Ack varen lugna! det har ingen fara;
 vår Greta är tillräckligt kunskapsrik
 att ännu mycket väl hans Mentor vara,
 så väl i jordbeskrifning, gramatik,
 historia som andra humaniora,
 och ämnar ej sitt försprång snart förlora.

I mån som broderns skolinsigter växa,
 tillväxa äfven hennes år från år,
 och det behöfs väl ej att kunna hexa
 för att förstå, hvad en alumn förstår.
 Så, t. ex. när han fått i lexa
 i skolan en problemuppgift för svår,
 hon utan tvekan lägger nål'n till sides
 och hjälper bror tillrätta med Euclides.

Fru Lenngrens råd, som ännu många söfver:
 »Med läsning Betty! öd ej tiden bort;
 vårt, Evas kön, så föga det behöfver» —
 förkastas utaf Greta godt och kort.
 Sarkasmerna, dem sätter hon sig öfver
 och har till tröst — en tröst af bästa sort:
 i vederlag för blåstrumps-epitetet,
 hon hjälpt sin bror till universitetet.

Nu har hon mera tid och mer förvärfvar
 med söm, bokföring och att skrifva rent,
 och sina vackra ögon halft förderfvar
 vid lampan bittida, vid lampan sent;

men allt som de sig samla, dessa skärftar,
dem hon minsann rätt mödosamt förtjent,
de gå i *rek* med posten till Upsala,
för att studentens vivre der betala.

Hans *nöjen* vore orättvist att säga;
åtminstone har jag den fasta tron.
Hos Gretas lärling dygder öfverväga;
han är en flitig städad ung person,
som, liksom fattiga studenter pläga,
sig inkomst skaffar medelst kondition;
och tanken på att kunna glädja Greta,
ger honom dubbel ifver att arbeta.

Så tar han tidigt och med heder graden —
så tidigt som det ganska sällan sker —
beröms af lärare, beröms af bladen,
men utaf Greta ändå mycket mer;
tar afsked af den redan lärda staden,
till den, som ämnar bli' det, sig beger,
och får en plats med utsigt nog att börja
en bana, som förmår sin man försörja.»

I sista afdelningen låter förf. de döda föräldrarna åter stå upp, åberopande sig dervid diktens frihet »att gäcka Parcens sax, mordengels knif». Han skildrar deras sätt att uppfostra och gifta bort sin Greta samt slutligen hennes öden i det nya hemmet.

Sådan är uppräningen till denna dikt, som ingalunda gör anspråk på att roa genom spännande intriger eller öfverraskande situationer. Ämnet är enkelt, hvardagligt ofta ej ens egnadt för en konstnärlig skildring, hvilket ock förf. synbarligen ansett som bisak. Sjelfva epitetet »*Rim*» antyder hans anspråkslösa uppträdande och hans medvetande om att detta opus ej kan klassificeras bland något af de häfdvunna skaldeslagen. På några ställen låter han förstå, (såsom i den af oss citerade inledningsversen,) att han ingalunda väntar en gynnsam dom af hrr kritici. Dessa suspenderade i början alldeles sitt omdöme, undantagandes några rader i Aftonbladet, i hvilka recensentens obekantskap med den granskade skriften tydligen visade sig, ej blott genom de förklenliga omdömen, som öfver densamma fälles, utan än tydligare

genom ett felaktigt återgifvande af sjelfva uppräningen till dikten. Man hade redan några månader sett det anspråkslösa häftet på disken i boklådorna, men någon egentlig anmälan deraf syntes ej till. Samtiden var den första, som fäste publikens uppmärksamhet på den intressanta företeelsen, och i Handels- och Sjöfarts-Tidningen helsades den anonyme förf. kort derefter med ett svar från en själsfrände i rikets andra stad, ett svar, som i qvickhet och ironi täflar med förf:s egen dikt.

Sedan Olof Stigs talent sålunda blifvit af tvänne bland pressens utmärktaste organer erkänd, och hans skrift rekommenderad till allmänhetens uppmärksamhet, torde någon mer anmälan ej vara af behovet påkallad för att skaffa boken spridning. För ett annat ändamål deremot torde en granskning af densamma satser ej sakna sin nytta. Vi känna nämligen mer än en, som i vredesmod kastat boken halfväst ifrån sig såsom en smörja af galenskap och öfverdrift, och vi veta att den inom många familje- och umgängeskretsar varit, är och blir föremål för lifliga meningsutbyten. Att söka bidraga till utredande af denna tvistefråga tillhör med rätta en tidskrift för hemmet tillegnad Nordens qvinnor.

Den mest månghöfdade anklagelse, som riktats mot förf., är beskyllningen att hafva öfverdrifvit både sina *målningar* och sitt *mål*. Låt oss granska först den ena och sedan den andra af dessa anklagelser.

Finnes det då verkligen öfverdrift i denna målning af orättvisa och egoism inom hemmet? Vi tro oss ha anledning att besvara denna fråga med nej! och derjemte framhålla som en bland förf:s största förtjenster, att han vid valet af typ för den manliga egoism, han önskar se afskaffad, framställer en person, som under nuvarande förhållanden snarare skulle klassificeras bland goda äkta män än bland de svåra. Förf. låter sin hjelte icke begå någon bland de excesser vid glaset, vid spelbordet, vid affärsbordet eller inom hemmet, på hvilka det verkliga lifvet gifvit honom lika många som sorgliga exempel till sitt val. Han har tvärtom i honom målat en ganska vanlig menniska, om hvilken han med skäl kan säga:

»Vår kära Figge är ej mer att klandra
än litet hvar, han är som folk är mest.
Han dygder har, och han har fel som andra,
och finner medelvägen vara bäst.
Ack! englavägen är så smal att vandra;

den breda — törs han icke för sin prest,
och — män om att stå väl på båda hållen,
han haltar mellan englarna och trollen.»

Förf. tyckes oss således just i val af det subjekt, som personifierar orättvisan, träffat rätt. Han har ej velat framdraga något bland de talrika undantagsfall, hvars barbari faller mängden i ögonen, ehuru det af ingen svensk lag förhindras. Han har tecknat ett förhållande, som vi skulle vilja kalla det normala, om dermed menades det vanligaste, det oftast förekommande, men han har tecknat det på ett sätt, som tvingar de flesta läsare att deri se ett *missförhållande* inom det äktenskapliga lifvet. I hvar och en bland dessa skildringar finnes intet som ej inom hvardagslifvet eger sin motsvarighet, och en motsvarighet, som nästan aldrig ådrager sig klander ej ens uppmärksamhet. Vi äro öfvertygade, att mången »hedersman» skall vid läsningen af dessa uppträden tänka: »det der är ju ingenting att gnälla öfver! hvad f—n vill ni då, att Figge skall taga sig till? Tänker ni, att mannen är ämnad till hustruns lektor, sällskapsdam eller pass-opp!»

Ej heller är skildringen af kvinno-figurerna öfverdrifven. Hjeltinnan Adèle skulle, om hon varit idealisk, ingalunda kunna med så pass god smak härda ut med sin Figge, och skulle ej heller tagit revanche på honom genom den i sig sjelf oskyldiga men dock för honom oroande bjudningen till tante Margret. Lilla Greta kan snarare träffas af beskyllningen att vara öfverdrifvet idealiserad, och dock äro vi förvissade om, att förf. sanningsenligt om henne har kunnat fälla nedanstående anmärkning:

»Det står er öppet, om I så behagen,
att finna Greta »högst besynnerlig»;
men tror man att hon är ur luften tagen,
att hon ej finnes till, bedrar man sig.
Jag mötte henne senast härom dagen —
och det så sant, jag heter Olof Stig —
och hon såg ut, så vidt jag kunde finna,
just som en annan god och älskvärd kvinna.»

Till all lycka gifver verkligheten exempel på åtskilliga svenska kvinnor, som med samma nit, kärlek och trohet påtagit sig och utfört lika svåra och ansträngande värf, som det förf. låter sin Greta lyckligen utföra.

Det ligger naturligtvis i bokens tendens, att framställningen, betraktad såsom opartisk skildring af lifvet, är ensidig. Emedan

förf. tagit till sin uppgift att teckna de praktiska och teoretiska orättvisor, som af männen utöfvas mot qvinnorna, blir det en nödvändig följd, att han ej skildrar förhållanden, som bevisa motsatsen af hvad han önskar inskräpa. Detta kan således ej blifva föremål för klander. Utan att förneka, det skulden till många olyckliga äktenskap är att finna på qvinnans sida, tro vi att förf:s skildring omfattar just de allmännaste grundorsakerna till våra många söndrade, tomma och fridlösa hem, och att han öfver hufvud taget har rätt i påståendet:

— — — — »Bland äkta männer
 nog finnas också goda exemplar;
 och jag för min del utan tvifvel känner
 af denna sort ett dussin eller par;
 men — unter uns — upprigtigt säg go' vänner!
 om ej i allmänhet vi litet hvar
 vårt eget ädelmod hardt när beundra,
 när vi i vixel gifva sju mot hundra;
 — — — — — — — — — —
 och litet orättvisa icke rör oss
 när lag och opinion vi hafva för oss.»

Låtom oss tillse huruvida det mål, förf. uppställt, kan kallas ensidigt och öfverdrifvet. Må han sjelf tala:

»Jag vill att våra döttrar också skola
 såväl som våra söner andas fritt.
 Jag vill att syskonen gemensamt sola
 sig i det ljus, för hvilket fädren stridt;
 att systemen må ha' rätt till samma skola
 som brodern, för de pund naturen gett;
 att hon, som han, må utan snörlif växa
 med honom täflande vid samma lex.

— — — — — — — — — —
 »Min mening är dock icke alls att yrka
 det hon i allt med mannen täfla *skall*,
 men må hon sjelf få pröfva håg och styrka.
 Förbjud ej, lika litet som befall.
 På gafvel öppna skola, stat och kyrka,
 hon skall nog välja sjelf sitt rätta kall.
 Att hindra henne bli, hvad hon kan blifva,
 är att naturens lagbok sönderrifva.

Sin krans hon vire ej af bardalekens,
 med blod bestänkta, vilda lagerblad
 men icke heller blott och bart af — *stekens*
 Det ges en ärekrans af högre grad,
 en fridens krona, grönskande som ekens:
 må den hon kring sin panna fläta glad.
 Ej amazon, men heller ej slafvinna,
 hon vare qvinna och medborgarinna.

Hvad fordrar jag väl på det hela taget
 af mannen? Blott att han må ge till pris
 en hårsman af det alltför kära jaget.
 Ett offer mer än gäldadt lyckligtvis
 (om ens det är ett offer) af behaget
 att vara rättvis — det vill säga: vis;
 ty, så på jorden som i paradiset,
 är högsta godhet jemväl högsta vishet.»

Att detta program af mången skall anses öfverdrifvet, taga vi för afgjort; och om man tolkar den första af här citerade verser i den mening, att flickan i allmänhet bör uppväxa under alldeles samma hemlösa förhållanden som gossen vid statens publika läroverk, så inlägga äfven vi vår protest. Pilten flyttas tidigt från den af Försynen stiftade naturliga och ursprungliga uppfostrings-anstalten i hemmet, der hjertats känslor i kärlekens solsken äro ämnade att utveckla sig, der den praktiska dugligheten vid förefallande behof tages i anspråk och odlas; — och han omflyttas i skolans artificiella hem, der egentligen blott hufvudets egenskaper bearbetas och utvecklas och detta stundom så ensidigt, att ett passivt vetande hopas i minnets förrådskammare, medan omdömes-förmågan och förståndets sjelfverksamhet alltför mycket åsidosättas, hvarjemte det uteslutande tanke-arbetet skadar helsan och förorsakar praktisk oduglighet. Vi anse att denna brist i uppfostran af gossens hjerta, karakter och fysik burit så olyckliga frukter, att det borde vara en bland pedagogernas viktigaste uppgifter att söka uppfinna något medel, hvarigenom äfven sonen kan erhålla mer föräldravård; liksom de eftersträfva en minskning af tiden för den teoretiska uppfostran till förmån för den praktiska sjelfverksamheten. Att Olof Stig är af samma åsigt, bevisar han i sin skildring af Gretas uppfostringsmetod, och vi tro ingalunda hans mening vara, att flickan bör under-

kastas samma mång- och lång-läsning som gossen. De som så tyda hans ord, hafva utan tvifvel misstydt desamma ¹⁾).

Upphufvet till alla de missförhållanden, hvilka blifvit föremål för Olof Stigs skildring och klander, ligger i den urgamla föreställningen, att qvinnan är ett lägre väsen än mannen, en föreställning, som endast gradvis och i mån af högre moralisk och intellektuel utveckling blifvit förmildrad och undanträngd och slutligen gifvit rum för ett visst jemnlighets-förhållande mellan båda könen. Naturliga hufvud-orsaken till denna förändring är, att mannens öfverlägsna kroppskrafter ej längre inom det lagbundna samhället värderas öfver allt annat, som under näfrättens tidevarf. Det är mot denna gamla, civilisations-fiendliga föreställning, som Olof Stig dragit i fejd. Han agar ej blott dess följder utan ock satsen i sig sjelf, och visar, att denna »bittra rot» ännu finnes qvar och skadligt inverkar på samfundslifvet. Han uttalar den förtrytelse, mången tänkande och allvarlig man erfarit vid åhörandet af de öfvermodiga och ringaktande omdömen öfver qvinnokönet, som i tanklöst öfversitteri uttalas af unga män och äfven af många äldre, som blott sökt sina qvinliga bekantskaper för tillfredsställandet af egen bekvämlighet eller njutning. En skildring af dessa åsigter hos den späda gossen gifver nedanstående vers:

»Den unga herrn re'n hunnit långt i kapp
med söta far, i att sig sjelf betrakta
som herrskare och qvinnorna förakta.

Jo den lär bli tyrann, om han får lefva
och växa till och sig förkofra fritt
uti begrepp, dess värre lika skefva
som allmänt hyllade om mitt och ditt
i Adams rättsförhållande till Eva.» — — —

På en dylik sjelfvisk grundval uppväxer lätt denna besymnerligt sammansatta menskliga känsla, som stundom trängtar efter kärlek, men som i dunkelt medvetande af att sjelf hvarken äga eller i längden kunna ingifva denna ädla passion — andra ögonblicket förhånar sjelfva sin trängtan och är färdig att skymfa

¹⁾ Det skulle verka upplysande i denna fråga, om de föredrag, som en erfaren pedagog höll i Stockholm under hösten 1869 rörande qvinnofrågan blefve befordrade till trycket och dymedelst allmänt kända. Rörande vigten af den praktiska uppfostran innehåller veckoskriften »Samtiden» en behjertausvärd artikel, kallad Industri och Husslöjd.

och stöta bort sin kärleks föremål. Denna nyckfulla, egoistiska känsla skildras sålunda:

»han är despoten, qvinnan är hans slaf,
som han tillbeder, höljer uti smycken
bär eller trampar på, allt efter nycken.

Och dock är det just detta, som skall vika
just denna skäggets suveränitet.» — — —

Förf. gisslar på sitt vanliga qvicka och hvassa sätt den ovilja mot qvinligt vetande, som ännu råder inom många kretsar, och som ofta gifver sig luft än bland den manliga, studerande ungdomen, då fråga blir om att äfven flickor skola deltaga i studierna, än i de vauliga spenamnen på lärda qvinnor; en ovilja som grundar sig dels på gamla fördomar, dels på en besynnerlig jalousie de métiers hos männen, isynnerhet hos de unga, och en lätt förklarlig afund hos mindre begåfvade qvinnor.

Denna lika skefva som allmänna opinion skildras på följande sätt:

»Fördenskull måste flickan träget läras —
hvad icke ofta nog han hållas fram —
att just detsamma, som hos männen äras,
hos qvinnan länder henne mer till skam.
Han har geni: af griller hon besväras;
han är förbindlig: hon är inställsam;
han klär och för sig väl och väl sig ansar:
hon spökar ut sig och behagsjukt svansar.

Hvad som hos honom är begär att veta,
det är hos henne blott nyfikenhet;
han ställer frågor för att sanning leta,
men hon allenast utaf frågvishet.
Idéer, som hos henne nonsens heta,
ha' mången gång gjort honom till profet.
Han tala kan, men hon allenast prata;
han är en Odins korp, och hon en skata.

Han är uppriktig, öppenhjertig bara
på det att andra må upplysta bli.
Hon kan ej minsta hemlighet bevara
och finner omotståndlig vällust i
att allting, likt och olik, uppenbara. — — —

Målningen är kanske något bjert färglagd, men otvifvelaktigt innehåller den en bitande satir öfver det lika vanliga som egendomliga sättet att fördömma samma egenskap hos qvinnan, som berömmes hos mannen.

Förf:s mest framträdande egenskap är utan tvifvel qvickheten. Det visar en älskvärd brist på sjelfkänedom, då han derom yttrar:

»En simpel ordlek! — Nå, jag ger på båten
en lek, hvori jag aldrig hemma var,»

ty just i denna lek är han afgjordt mästare. Vi kunna ej neka oss nöjet att bland de många exemplen anföra några bevis här-för. På en framställning af qvinnans rätt att uppträda som skribent låter förf. sin motståndare gifva nedanstående svar:

»Hon bör väl heldre mor och maka blifva,
en *son* är mera värd än en *sonett*.»

På tal om obilligheten af att lagen beröfvar gift qvinna all eganderätt, utbrister förf.:

»Det är väl möjligt att i våra dagar,
ej annorlunda än som undantag,
en man handgripligen sin hustru agar
med hugg och lugg, käpp eller *knytnäf-slag*;
men man må kalla den hvad man behagar,
så är det likafullt en *knytnäfs-lag*,
som vill att mannen öfver qvinnan råder
som öfver få och gods och husgeråder.»

På tal om fadrens giftomannarätt öfver dottern håller Figge följande *raisonnement*:

»Jag kan ju längre fram tids nog besluta
att bortge, som det heter, hennes hand:
om det mig bjudes mot kontant valuta,
om ej, så — mot en krona utan land.» — —

Och, på vägen till sitt embetsrum om förmiddagen efter tvisten med sin fru, håller han följande tanke-monolog:

»Nej pressen är det, med sitt fadda pjoller
om mannens öfvermod och qvinnans tvång
och dylikt snack, som åstadkommer koller,
der hjerna är en småsak mot *chignon*.»

Stundom närmar qvickheten sig till verklig humoristisk tokrollighet, som t. ex. då förf. låter Figge i sin husfaderliga förtviffan sålunda fortsätta sin monolog:

»Gudinnan mår ej väl af offerröken
 Och vi ej bättre af vårt eget skrik.
 Skall hvar mamsell — förlåt! — skall hvarje *fröken*
 förstå optik, logik, fysik, klinik
 och politik, hur går det då med köken?

— — — — —
 Längre fram låter förf. den äkta mannen, ej Figge utan en personification af Homo, raisonera sålunda:

— — — — —
 »Jag skulle kanske lägga bort att röka,
 försaka snapsen såsom öfverflöd,
 afsvärja kortspel, för att utsigt öka
 för barn och hustru att få bättre bröd?
 Jag skulle kanske hjälpa till att stöka
 med fej och ans? — nej icke för min död!
 Jag tycker mig just se vårt tienstfolks miner,
 om herrn i huset satte upp gardiner. — — —

— — — — —
 Ja, får jag lust att dra' min hälft vid håret,
 och hon förtviffad flyr till far och mor,
 så förer lagen det förlupna fåret
 beskedligt åter uti vargens klor.
 Det sägs att något sådant härom året
 gaf fart åt modet, som är nu i flor;
 och löshår till chignon nog de behöfva,
 hvars män såder i hår-dressyr sig öfva.»

Denna förf:s stora fyndighet och qvickhet framträder någon gång som en öfverlägsen advokatorisk förmåga som t. ex. då han drifver paradoxen, att kvinnorna i allmänhet ej äro fåfångare och mer hängifna åt toilettens öfverdrift än männen¹⁾. Stundom drifver han satser, som man vid första ögonblicket känner sig frestad att betrakta som paradoxer, men hvilka vid närmare besinnande dock ega sitt berättigande. Sådana äro t. ex. nedanstående:

¹⁾ Ett dylikt påstående är att anklaga kvinnorna för onatur. Om utrymmet tillåte, tro vi oss kunna gifva goda skäl för vår mening. Nu vilja vi inskränka oss till blott den påminnelsen, att äfven *det sköna* har sin berättigade kallelse, och att inom menskligheten det förnämligast är *de Sköna*, som äro ämnade att utföra densamma.

»All fysisk täflan mellan man och qvinna är af naturen redan undanröjd.

Hon är för svag och späd att honom hinna i härdighet och drift och nyttig slöjd.

Utöfver väfva, knyppla, sy och spinna,

hon står ej ut med mera på sin höjd

(så klen som hon) än att — i alla väder,

i ur och skur vid vaken klappa kläder.

Och om hon tror sig psykiskt bättre lyckas, re'n detta visar svag intelligens.

Hon skulle våga att om lagern ryckas

med mannen! — Akta fingrarna! det bränns! —

och akta hufvudet! det skulle tryckas

af eklöfskransen, virad blott för mäns.

Nej det är icke värdt att hon försöker,

hon som — ej svär, ej super eller röker.

Jag vill att hon skall riksdagsbänken pryda

och dommarsätet, lika väl som han,

och landets lagar icke endast *lyda*.

Man säger mig att detta ej går an;

Men är vår lag så ytterst svår att tyda

och skrifva, att hon intetdera kan,

så bör hon icke heller kunna straffas

förr än en mera enkel hunnit skaffas.»

Vanligtvis är dock förf:s bevisföring slående och ovederlägglig, och hans skäl lika sanna som väl funna och sagda. Vi viljja anföra några exempel. I nedanstående vers förfäktas satsen att qvinnan liksom mannen borde ega rättighet att sjelf välja yrkke och »levebröd»:

»Jag vill ej att man qvinnans händer binder

vid nål och gryta, väfstol eller ten;

ej mer än man för maunen lägger hinder

att idka qvinno-sysslor i gemen. —

I fall man skiljde: här är *min* plats, *din* der,

bevarade man dock en smula sken;

men ej när, medan skräddarn lofligt sömmar,

från åkarenkan ryckas mannens tömmar.»

Längre fram gifves följande skäl för qvinnans befrielse från krigstjensten.

»För hvarje landets son, hon skänkte lifvet,
hon redan vågat sitt — se der motivet»¹⁾.

Såsom konstprodukt skulle Trä-kol ovedersägligen intagit ett högre rum, om förf:s fantasi ej oupphörligen blifvit vingklippt af hans reflektion. Hans sinne är så uppfyllt af smärta och förtret vid åsynen af mensklig dårskap och synd, att tanken härpå stör och förbittrar hans njutning t. o. m. af det friska, idylliska landtlifvet. Så t. ex. afbrytes nedanstående täcka naturskildring på ett för förf. karakteristiskt sätt genom en jemnförelse mellan människans och biets ekonomiska praktik:

»Der slog en fisk. Uti de blanka ringar
sig ormlikt slingrar granens spegelbild.
Från hängbjörksdungen fogelsången klingar
så glad och liflig men ändå så mild.
En svärm af mygg i bröllopsdans sig svingar,
uppsluppet yr om än ej mönstergild;
men bi och humla flitigt samla honung
och vax att bygga på ännu en våning.

De samla först och bygga huset sedan
och ej, som vi, palats på lös kredit;
och lyckan dubbelt njuta de, emedan
de skapat henne medelst arbetsflit.» — — —

Denna brist är ett bevis på förf:s varma deltagande för menskligheten och tillvinner honom ett annat slags och kanske varmare sympati, än om han varit mer uteslutande estetiker. Vi beundra i honom mer den ädelsinnade moralisten, den qvicke satiristen än den fulländade konstnären. Men detta hindrar dock ej, att hans målningar ofta ega sprittande lif, elegans och skönhet. Så t. ex. är Adèles beskrifning öfver bjudningen hos tante Margret förträfflig, likaså dekorations-målningen vid saltsjöfjärden der:

»En skuta kommer och en annan går»

och slutligen beskrifningen öfver Adèle i sin supé-drägt:

»Var det koketteri, som dig bevekte
att tända ljus? Likmycket hvad det var,
men säkert är att deras strålar smekte
en rosig kind, en panna mild och klar,

¹⁾ Vi ha med tillfredsställelse sett en man öppet uttala detta svar, som stundom blifvit oss förtroligt tillhviskad af qvinliga läppar, då under allmänna raisonnementer man velat vägra qvinnan medborgerliga rättigheter på grund af hennes befrielse från krigstjänst.

ett hår uti hvars färg ett skimmer lekte,
metalliskt såsom klädningen du bar
af sidensars — ej tu tal dock om hvilket
var vackrast, lenast, håret eller silket.»

En uppmärksam granskare skall i dessa rim finna skäl till åtskilliga anmärkningar mot formen, och när man tager i betraktande den ovanliga lätthet att finna rim och att röra sig i den bundna stilen, som öfver allt karakteriserar förf., finna vi det nästan besynnerligt, att han ej sökt undvika diverse små knaggliga stöttestenar. Samma anmärkning kan också göras mot kompositionen. Vi kunna endast förklara dessa brister såsom förorsakade af en viss nonchalance, en benägenhet att sätta sig öfver det formela. Förf. betraktar och behandlar sin dikt såsom ett causerie, och då han i sista versen lyfter på hatten och säger farväl åt sin läsare, så har han långt förut talat sig så varm, att alla konsiderationer för »hvad skall kritiken säga?» som i början oroade honom, blifvit glömda för den stora saken sjelf. »Allmänhetens stora ris» behöfver Olof Stig ej frukta. Om hon ock stundom skulle känna sig litet förnärmad, ja förtretad; så finner hon sig dock i det hela road och är därför vid godt lynne. Men så mycket mer äro Hrr kritici ex professo att frukta, hvilka vanligen hålla mycket strängt på formfulländningen. Men emedan Olof ej uppträder med pretention att vara skald till yrket, så torde han undgå den af honom sjelf profeterade domen:

— — — — — »Det lyckas sällan
att ändra yrke. Derför syns oss bäst —
om vi få äfventyra en hemställen —
att mästarn går tillbaka till sin läst.
Han tycks Jerusalem och här emellan,
ha snappat upp och i sitt minne fäst
ett ord fransyska, tyska, italienska,
men glömt sitt modersmål och kan ej svenska.»

Det finnes hos denne förf. egenskaper, som man sällan ser förenade hos en och samma personlighet, och som vanligen, då de äro så utvecklade som hos Olof Stig, pläga utesluta hvarandra. Dessa egenskaper äro en djup, varm ja sjudande känsla förenad med en blixtrande qvickhet och en skarp och klyftig raisonnementsförmåga. På ytan spelar det leende skämtet, men i djupet råder förtrytelsens och smärtans allvar, såsom månens strålar blixtra och leka mot det mörka djupets böljor en dyster höstnatt. Förf:s passionerade stämning griper oss så mycket mera, som han und-

vikar all ostentation med densamma; endast i obehagade ögonblick förråder sig den inre känslan genom ett uttryck af smärta, som t. ex. i slutet af skildringen, då Adèle hemkom sent på natten:

»Just mycken ro de fingo ingendera;
och mycken tröst ej heller deri, att
det finnes fler, ja! många många flera,
med hvilka det är lika illa fatt,
och rika nog (på enfald?) för att tycka
sig hafva råd att spilla bort sin lycka.»

Eller då han utbrister:

»Är ömsesidighet då icke möjlig?
Är verklig kärlek blott en utopi?
Är hjertats dröm en tom och oförnjlig,
ett gyckelspel, en mänskens-fantasi,
en sjuklighet som gör patienten löjlig?
Är friarns bönbok idel skrymteri,
och falska alla hans mångtusener
till henne, som han dyrkar och tillbeder?»

Vår anmälan har växt ut öfver alla befogade gränser, och dock vore ännu mycket att säga både om det rika ämnet och den mästerliga behandlingen. Men vi måste sluta. Till sist vilja vi blott framställa den frågan: har Olof Stig bränt sina kol förgäfvets? — Med fast öfvertygelse besvara vi denna fråga med Nej! Han har med dem ökat och vidmakthållit en eld, som är ämnad att bortbränna mången utlevad fördom och nära en både varmare och renare känsla mellan man och kvinna. Den lekande och qvicka dräkt, i hvilken han inhöljt sina skarpa sanningar, har gifvit dem tillträde äfven i ytliga och tanklösa hjernor, och de ha äfven der väckt idéer och föreställningar, som skola bära välsignelsebringande frukt. Bokens titel »Trä-kol» har ofta erinrat oss om förvandtskapen mellan kolet och diamanten. Olof Stigs kol äro värderika som diamanter, blixtrande som diamanter, och slutligen skarpa som diamanter. I hans skickliga hand skall detta instrument bortskära mången vanprydande och skadlig utväxt af fördom och egoism, som ännu vidlåder nutidens samhälle.

Emund Gammal.

Tillägg: Med nöje instämmande i ofvannstående omdöme om Olof Stig skulle vi dock som flygtigast vilja framhålla en sida hos

honom, som anmäla ren förbigått. Vi mena hans böjelse för tvetydigheter, hvilka, ehuru i sig sjelfva oskyldiga nog, dock någon gång locka honom med sig ända till gränsen af det tillständiga. Ett steg till, och hans egen Greta hade kanske lemnat honom oläst. Må man icke missförstå oss! Tvetydigheten är, så att säga, Olof Stigs lifselement, vare sig det gäller skämt eller allvar; men han upptar ingenting förorenande deruti. Det stötande ligger mindre i tanken än i ordspelet, mindre i afsigten än i en sjelfsvåldig håg att utpressa ur ordet alla de dubbelbegrepp det möjligen kan innehålla. Redan sjelfsvåldet är dock nog, för att skrämman bort fler än en »af dessa små», för hvilka förf:n »bränt sina kob».

Författaren persifflerar *«qvinnomodet»* på sitt vanliga qvicka sätt; men också *diktaremodet* har sina faror; äfven sångmönnen blottställes af kokettens sjelfsvåldiga drägt. Och Olof Stigs sångmönnen är dock både för qvick och för god att behöfva anlita andra än ädla medel för att roa och behaga.

Alltså, må qvickheten fritt spela! En springkälla af denna art är alltför uppfriskande och sällsynt att vi skulle vilja stäcka henne äfven om vi hade makt dertill. Vi önska blott att hon måtte samlas inom sjelftuktens osynliga trollring, för att sprudla så mycket friskare och mer osökt.

Red:n.

42. Mutter Simon.

I ett större hvitvaru-etablissement vid Altmarkt i Dresden såg man, under loppet af många år före och ännu intill medlet af år 1866, ett medelålders ståtligt fruntimmer sysselsatt. Det var icke det imponerande yttre hos detta fruntimmer som var ensamt påfallande; den närmare betraktaren fann, i hennes hela gestalt och hållning såväl som anletsdrag, en så omissskännelig energi utpräglad, att han ovilkorligen måste sätta i fråga huruvida utöfning af köpmansyrket kunde vara hennes rätta plats i samhället. Individens egentliga kallelse och slumrande förmågor behöfva ofta endast en yttre anledning för att väckas till lif och göra sig gällande. Så blef också förhållandet med detta

fruntimmer, fru Marie Simon, hvars utomordentliga begåfning och förmåga att bringa hjälp i det menckliga eländet visade sig, så snart tillfälle erbjöds henne att utveckla dem i 1866 års krig.

Knappt voro de första drabbningarna i detta böhmiska krig utkämpade, förr än hjertslitande underrättelser om det gränslösa elände, som herrskade bland de sårade och sjuka, spriddes genom hela Tyskland. Då hade ännu icke den hjälp, hvilken under så många former stod till buds i 1870—71 års Tysk-Franska krig, hunnit den organisation som sistnämnda år; den frivilliga sjukvården i fält, för hvars utveckling ännu så mycket återstår, kunde 1866 knappt sägas hafva tagit mer än de första stapplande stegen, eller uträttat något mera än visat sin goda vilja. De sårade blefvo från slagfälten transporterade i ett tillstånd, som utsatte dem för de största faror och lidanden. Asynen af det tillstånd, i hvilket sårade återkommo till Dresden, verkade som ett sönderslitande styng på fru Simons hjerta, och hon tänkte: »*man måste föra hjälpmedlen till de sårade och icke de sårade till hjälpmedlen*»; och hos denna qvinna var beslut och handling ett.

Ett ensamt fruntimmer, inskränkt till egna krafter och medel, men utrustad med seg vilja och fast tro, att på eller invid slagfältet måste den första hjälpen komma de sårade till del, begaf hon sig genast och allena till krigsskådeplatsen. Ingen förening understödde hennes företag; hvad hon sjelf egde och hvad några vänner erbjödo, var allt hvad hon förde med sig. Icke utan svårigheter erhöU hon af Sachsens generalguvernör ett pass och kom så, medföljande en militärtransport, på bondvagn till Königrätz, just som slaget der var förloradt. Hvad hon der under de svåraste förhållanden uträttade, huru hon hade att kämpa, än mot misstroende, än mot fördomar, men hur hon öfverallt uppträdde såsom hjälpande och organiserande, det har redan hela den tidens tyska press enhälligt lofordande erkänt. Den sachsiska sjukvårdsföreningen, uppmärksam på hennes åtgöranden, upptog och utnämnde henne också snart till sin vikarie på krigsskådeplatsen.

Det utmärkta sätt, på hvilket hon utöfvade detta vikariat, se vi ytterligare vitsordadt uti J. Naudorffs bekanta verk: »*Unter dem rothen Kreuz*», hvarest (sid. 182) står att läsa om fru Simon: »Vill man se hvad en beslutsam vilja och verklig energi »förmå uträtta, vill man lära känna hvad lefvande kristendom »i utöfningen är, så behöfver man blott efterforska detta frun-

»timmers verksamhet efter kriget. Ehuru van vid all den be-
 »qvämlighet och sorglöshet välbehållna lefnadsomständigheter
 »medgifva, ryggade hon icke tillbaka för något slags umbärande,
 »svårigheter, ofta förknippade med stora och verkliga faror, än
 »mindre för en, dag och natt, rastlöst fortsatt verksamhet. Vecko-
 »tal uppehöll hon sig på ställen, der hela atmosfären var för-
 »pestad och i trakter som upplifvades endast af skräckscener,
 »villigt underkastande sig de brister och vedermödor som åt-
 »följa vistelsen i ett ödelagdt och fiendtligt land. På veckor
 »fann hon knappt tillfälle att ombyta kläder, än mindre att
 »njuta någon egentlig hvila; ena stunden förrättade hon, med
 »en barmhertighets-systers undergifvenhet, de gröfsta sysslor;
 »den andra anförde hon, som kommenderande, en sjuktransport,
 »och grälade sig fram mellan försumliga eller motvilliga tjen-
 »stemän. Guds välsignelse följde henne i alla hennes företag.
 »Man började med att uppmärksamma, men öfvergick snart till
 »att högakta henne, att allt oftare söka hennes råd och hjälp.
 »De försumlige fruktade hennes närvaro; de hjälpbehöfvande
 »utbådo sig den. I hospitalen var hon en uppenbarelse, som
 »kommer att tillhöra historien om dessa märkvärdiga dagar, på
 »hvilka man icke kan tänka utan att äfven erinra sig henne.»

Denna fru, som förut uteslutande haft med sina hvitvaror och handelsbestyr att skaffa, och som alldeles oförberedd öfvertog vården af sårade, sjuka och döende, befann sig bland dem just på sin rätta plats. Man kan nästan säga, att hon af en egen underbar instinkt leddes, att i nödens stund skapa utvägar, och utfinna det bästa som var möjligt att för tillfället åtgöra. Ofta var hon djerf, men lyckades dock nästan i allt. Så t. ex. visste hon förskaffa sig tillträde i de af preussarne cernerade fästningarne, Königgrätz och Josefstadt, dit man efter slaget släpat massor af sårade, och hvarest koleran nu utbrutit och härjade så förfärligt, att de tvänne fästena i sjelfva verket kunde sägas utgöra ett enda stort lasarett. Bland de der inestängda befunno sig 200 sachsiska soldater, och det var dessa fru Simon önskade få transportera till hemorterna. Hos befälhafvaren för preussiska cernerings-corpsen utbad hon sig, och erhöll, med stöd af det röda korset, utan svårighet tillstånd att, i sagde ändamål, och åtföljd af nödiga transportmedel, nalkas Königgrätz. Förvånad öfver hennes mod att inträda i den så svårt hemsökta fästningen, biföll dess kommendant fältmarskalk löjtnant v. Weigl genast hennes anhållan.

Men just som transporten skulle afgå, haltade en preussisk, lätt sårad fånge, en yngling, förbi de på vagnarne redan uppsutna 200 sachsarne, och utbrast: »Ack om jag vore så lycklig som ni, så kunde jag hoppas få återse föräldrar och hem.» Detta hörde fru Simon och beslöt ögonblickligen att försöka befria äfven fiendens fångar. — Hennes hjerta inrymde ingen trång uppfattning af fiendskap eller nationalitet. Hon uppsköt affärden, efterfrågade antalet fångne preussare, och då detta befanns så ringa att de kunde rymmas på transporten, återvände hon till kommandanten. Denne, som afhörde hennes nya begäran med ännu större förvåning än den första, gjorde svårigheter; men då fru Simon på hans invändning, att han icke hade rättighet att utlemna krigsfångar, helt kategoriskt svarade, att i fall af vägran, skulle han äfven få behålla sachsarne, yttrade den människovänlige mannen efter någon besinning: »Så tag då i Guds namn äfven preussarne! Jag skänker dem åt er; gör med dem hvad ni vill. Skulle jag begära tillstånd att utlemna dem, så vore de sannolikt alla döda innan svar hunne ankomma.» — Med dessa ord bjöd han henne farväl, och förnöjd afreste hon med både sachsare och preussare.

Det var också fru Simons enträgna föreställningar som utverkade att jernvägsförbindelsen mellan Königgrätz och Josefstadt, blef, för lasarettets behof, åter öppnad. Hennes i öfrigt välsignelsebringande verksamhet i kolerahospitalen blef allmänt och högt erkänd. Öfverallt der det gälde att taga initiativ, var hon alltid, natt såväl som dag, på platsen, och höll ut, också när 100-tals offer för den gräsliga farsoten omgäfvos henne på alla sidor. — Ordet *fruktan* fanns icke i fru Simons ordbok!

Det är icke afsigten att här närmare belysa fru Simons åtgärder på de böhmiska slagfälten. De äro kända och erkända, och man kan ändock säga, att hon der blott gjorde sina försudier, d. v. s. förskaffade sig erfarenhet. Tillgodogörande sig denna senare, uppträdde hon först i sin rätta storhet 1870—71 i Frankrike, der kriget i så ojemförligt kolossalare dimensioner gaf henne tillfälle att på ett ännu beundransvärdare sätt uppfylla den mission, åt hvilken hon med så fast tro egnat sig.

Efter återkomsten från den böhmiska krigsteatern såg man fru Simon, lika anspråkslöst och flitigt som förut, återtaga och frtsätta sina handelsbestyr; dock icke alldeles så uteslutande som dessförinnan. Uppmärksamheten hade nu blifvit fästad på hvad hon förmått uträtta i och för sjukvården i fält, och hen-

nes ovärderliga förtjenster om densamma erkändes. Detta hade till följd att de förnämste inom militärsjukvårdens gebit, så väl läkare som militärer, satte sig i förbindelse med och anlidade henne om råd och upplysningar. Offentliga utmärkelser kommo henne rikligen till del; från Österrike mottog hon Frans Josefsorden; från Sachsens och Preussens konungahus dyrbara gåfvor; och då Genever-konventionens internationela kongress, vid 1867 års verldsexposition i Paris sammanträdde under Langenbecks presidium, erhöill hon derifrån den högsta utmärkelse, som i afseende på sjukvård kan förvärfvas. Kongressen utdelade nämligen endast 2:ne stora guldmedaljer, af hvilka den ena tilldelades miss Nightingale och den andra fru Marie Simon.

Den engelska damens höga förtjenster på detta verksamhetsfält, synnerligen under Krimkriget, äro nogsamta kända; hennes bild är nästan öfverallt att skåda; hennes förtjenstfulla lefnad i dussintals broschyrer och snart sagdt alla tidningar skildrad. Jemte henne står nu fru Simon lika berättigad. Huru olika dock de förhållanden under hvilka de börjat och fullföljt sin mission! Öfverflödigt försedd med alla medel, åtföljd af öfvade sköterskor,*) beskyddad från alla sidor, uppträdde miss Nightingale på skådeplatsen för sin välsignelsebringande verksamhet. Allena, med så att säga tomma händer, förbisedd, eller betraktad med misstroende, ofta hindrad, utan allt högre beskydd, kom fru Simon till sin. Att hon ändock, besegrande alla hinder och svårigheter, hållit ut, hunnit samma mål och vunnit lika utmärkelse, länder henne till så mycket större förtjenst.

»Under fred måste man bereda sig på krig», är ett gammalt vist tänkespråk, hvilket ock efter fredens afslutande kom till heders, i det man utan dröjsmål sökte göra sig till godo 1866 års erfarenheter, på det att i ett nytt krig lindringsmedel åt de sårade icke då måtte saknas från början.

Vid utförandet af denna fru Simons så ofta uttalade och oafbrutet fasthållna tanke, blef hon ock, såsom ofvan är nämndt, starkt anlidad. Då kronprinsessan Carola af Sachsen stiftade den internationala fruntimmersföreningen, »Albert-föreningen» benämnd, inkallade hon genast i dess direktion fru Simon, skänkte henne sitt oinskränkta förtroende, samt följde hennes råd i alla

*) Öfvade sköterskor funnos icke då i England. Sådana hafva först genom miss Nightingales försorg blifvit bildade. Miss N. hade dessutom alla de svårigheter att bekämpa, som alltid möta qvinnan på ett nytt verksamhetsfält.

sina ädla bemödanden för denna förening. Många svårigheter och olika åsikter hade fru Simon här att bekämpa; men beväpnad med erfarenhet och ett praktiskt förstånd besegrade hon dem alla, så att Albertföreningen hastigt tillväxte och erhöll verklig lifskraft, fick en egen skola för sjuksköterskor, egen ambulans-sjukvård, egen polyklinik, samt underhöll filial-afdelningar i hela sachsiska landet. Denna förening stod sålunda fullt utrustad och beredd, att, då 1870 års krig utbröt, genast möta detsamma och i praktiken visa sin duglighet.

Knappt visade sig de första hotande krigsmolnen på politikens himmel, förr än också Albertföreningen träffade sina förberedande anstalter så, att på samma gång mobiliserings-order inträffade vid armén, mobiliserades äfven Albertföreningens sjuksköterskor och ställdes under befäl af fru Simon, som stod färdig att afgå till krigsskådeplatsen. Redan den 3:dje Augusti befann hon sig på jernvägen med föreningens vagn fastkopplad vid ett militärtåg. Men färden gick ingalunda hela vägen så lätt för sig. Ofta nog blef hennes vagn tillbakasatt för truppernas; och dock låg det fru Simon så varmt om hjertat att hastigt framkomma, enär tecknen att i de närmast kommande dagarne en sammanstötning med fienden skulle ega rum, med hvarje timme blefvo allt flera och tydligare. Fru Simon visste dock äfven vid sådana tillfällen att hjälpa sig fram. I sina till hemmet aflåtna bref under dessa dagar, skrifver hon på ett ställe: »Som vi, (Albertföreningens fruntimmer) icke bära någon ordensdrägt, återstod mig intet annat sätt att göra mig och min resas ändamål känt och erkänt, än att framleta och anlägga mina ordensdekorationer. Det verkade! Menniskorna äro sig öfverallt lika! Man blir straxt bättre bemött om man bär ett ordenstecken.» Senare, efter några veckors förlopp, frågade ingen i hela armén mera hvem den »ståtliga damen» kunde vara; hon var då redan, särdeles inom Maasarnén, känd af hvarje soldat, som ock visste att berätta något drag ur hennes verksamhet.

Redan i det Pfalziska Homburg, dit de första sårade blifvit förde, begynte Albertinornas verksamhet. Fru Simon skrifver derifrån: »Menniskorna här äro så goda och patriotiska att det är mig en sann glädje att derom kunna vitsorda. Här är redan brist på lifsmedel, och ändå släpper hvar och en till hvad han sjelf möjligen kan umbära för att dela med soldatema, hvilka här upptaga alla hus. Ät mig upplät visserligen

en beskedlig enka sin egen lilla kammare, men jag fann der ingen hvila. Jag låg bara och uppgjorde planer huru jag skulle kunna skaffa föda åt alla de sjuka. Fåfångt! Jag såg ingen utväg! Men då nöden är som störst, sänder Gud alltid hjälp, hvilken vi i vår kortsynthet icke förmå upptäcka, ehuru nära den ofta är. Tidigt på morgonen besökte jag kommandanten, (öfv.-löjtnant v. B.), och fann i honom en hedersman i ordets fulla bemärkelse; för honom beskref jag tillståndet bland de sjuka, och att stadens innevånare icke ens för penningar kunde åstadkomma de sjukas nödiga förplägning. Han förklarade sig genast villig att, på eget ansvar, utlemna det outhärliga ur arméns härvarande proviantmagasin. Men ett ännu större förtroendeprof gaf han mig då han vid afskedet yttrade: 'Jag har tvänne döttrar, hvilka visserligen äro unga, men dock på allvar önska vara sitt fädernesland på något sätt nyttiga; jag skall hemta dem, och låta dem arbeta under er ledning i ert människovänliga syfte.' Detta gjorde mig outhärligen godt och var åter en ljusglimt i krigets mörker.»

Det är karakteristiskt för fru Simon att, då nöd står för dörren, afvaktar hon aldrig höga vederbörandes ordres eller initiativ, utan griper sjelf verket drifteligen an. Derigenom har hon stött mången och ej sällan ådragit sig misshag och enskilda fiender. Men! det äger nog sin riktighet hvad en mycket hög personlighet, då han gjordes uppmärksam på dessa hennes s. k. »öfvergrepp», svarade: »Det är just deri hennes storhet ligger, att hon, under oförutsedda förhållanden, förstår att hoppa öfver de reglementerade formerna.»

Då de blodiga dagarne vid Metz nalkades voro redan alla städer och byar i nejden uppfyllda af sårade från slaget vid Saarbrücken. Alla jernbanor och vägar voro upptagna eller stoppade af ammunitions-, proviant- och trupptransporter, så att fru Simon endast med största svårighet kunde framtränga till Saarbrücken. Derifrån fick hon, endast genom prinsens af Reus's bemedling, sjelf tillika med alla sina sköterskor och förråder instufvade på halm i en packvagn, åtfölja ett bantåg till Remilly; der fick ändtligen bondvagnar reqvireras, på hvilka färden fortsattes till Pont à Mousson, dit ankomsten skedde i början af natten. — Hvar 12:te armé-corpsen, dit de hörde, befann sig, visste hon icke; icke heller hade hon sammanträffat med eller hört något ifrån de herrar, som voro henne anvisade att lemna bistånd under brydsamma omständigheter, meddela

underrättelser om corpsens rörelser m. m. Det enda hon med säkerhet visste var, att Pont à Mousson för närvarande var centralpunkten för de tyska operationerna, och för den skull skyndade hon dit. Derom skrifer hon:

»I Pont à Mousson syntes vår ställning förtviflad. Att komma derigenom var, bokstafligen taget, förknippadt med lifsfara. Alla hus voro fulla af soldater; hela staden allarmerad; transporter af sårade från slaget den 16 ankommo i hundra- och tusental. Innevånarne vägrade att inrymma dem; då gjordes processen kort: dörrarne slogos in och de sårade inburos i rummen. Virrvarret var gränslöst; vi visste icke hvart vi skulle vända oss. Våra vagnar hade kört upp på en ytterst trång gata och blifvit ställda intill husväggarne för att lemna plats åt kanoner, som i snart sagdt ändlösa rader rasslade gatan fram. Man slog så general-march; det var prins Fredrik Carls armé som ryckte ut. Våra förbönder hotade att spanna ur och lemna oss och vagnar i sticket. Det var äfven midnatt och blef allt mörkare och mörkare äfven i mitt sinne. Mitt ansvar var stort, ty åt mig voro sköterskorna anförtrödda; jag måste sörja för och hålla dem tillsamman. Min tro på Guds skyddande hand höll dock mitt mod uppe. Imellertid blefvo, efter truppernas aftåg, gatorna något friare; en underofficer lyckades uppsöka och förmå våra förbönder att återvända. Nu först kunde jag också börja tänka på mitt kall att hjälpa. På gatorna stodo ännu vagnar i mängd, öfverfyllda med hjälplösa sårade, som icke kunde få plats under tak, emedan 'allt var öfverfullt' hette det, hvar man frågade. Min blick föll då på kyrkan; hon var tillsluten, men tom. Jag lät tillkalla presten; han vägrade öppna; jag lät uppbryta dörrarne, fast förvissad att jag dermed icke vanhelgade helgedomen, då derigenom ett stort rum erhöles, hvarest de olycklige kunde vårdas. Hela återstoden af natten användes att anskaffa halm och öfrig användbar materiel, så att, innan solens uppgång, kyrkan var förvandlad till ett rymligt hospital, i hvilket mina Albertinor kunde börja sitt arbete. Knappt någon användbar plats var ledig, i alla stolar, på alla gångar, lågo fullt af sårade. Men detta var endast tak öfver hufvudet; hvarifrån få föda och förfriskningar? Vin fanns visserligen i kyrkans källare, men återigen vägrade pastor att utlemna deraf, emedan det var nattvardsvin. Mot mitt löfte, att icke lägga några sårade inom högaltaret, erhöll jag dock ett fat vin, med hvars innehåll jag fick tillfälle att

hindra mångas jemmer och plågor. Det var en förskräcklig natt, under hvilken jag upplefvat och lidit mera, än under 50 föregående år. Jag ägde under allt detta blott en enda bön: om kraft och uthållighet, ty mig anade att ännu svårare lägen väntade mig.

»Under loppet af nästa förmiddag, den 18 Augusti, kommo genom våra herrar ordres, att genast uppbyta till Metz. Af mina från Dresden medförda förråder och läkemedel hade jag ännu stort ingenting förbrukat; nu först skulle de komma till nytta. Utan att hafva sofvit, utan att ens något förtärts, måste vi, direkte från vårt förbindningsarbete, bestiga våra spjälvagnar kl. 12 middagstiden. Hettan var tropisk; utan förbarmande sände oss solen sina glödande strålar, icke ett ögonblick förmildrade af den minsta molnfläck. Dammet, upprördt af de oräkneliga kolonnerna, formligen betäckte oss; med möda kunde vi öppna ögonen och försmäktade af törst. Innevånarne i de byar vi passerade voro i en uppretad och oroande sinnesstämning. Kanondunder hördes redan, slaget var i full gång. Genom moln af damm syntes byar brinna. Af staffetter erforo vi att 12:te armé-corpsen var med i elden — men hvar? På vinst och förlust körde vi till klockan 8 på aftonen, då vi uppnådde en höjd, hvarifrån vi kunde se öfver slagfältet, som fogelvägen icke kunde vara mer än en mil aflägsset. Tydligt hörde vi nu, under de ögonblick kanondundet pauserade, skotten, och kunde äfven se elden ur handgevären; skenet af brinnande byar blandadt med den nedgående solens strålar syntes blodrött. Våra vagnar körde upp och gjorde halt på ett åkerfält. Der, sittande på våra kistor, tillbringade vi en kall och fuktig natt. En dyster förtviflan öfverföll oss nu alla! Det var ej modlöshet, utan fastmer det olidliga deruti, att här, så nära slagfältet, nödgas ligga overksamman utan att ens veta hvart vi skulle vända oss för att bringa någon hjälp! Man kan föreställa sig vårt tillstånd, allena på fältet, utan underrättelser om slagets gång eller utgång, och dessutom oupphörligt oroade af enskilda förbipasserandes förmodan 'att det gick på tok'; slutligen vår glädje, när först ett, sedan många, och snart nog ett allmänt hurra nådde våra öron och sade oss för visso att äfven detta slag utfallit lyckligt för de tyska vapnen.

»Det var en lång, förfärlig natt, denna natt mellan den 18:de och 19:de Augusti. Utmattade och overksamman måste vi sitta på våra vagnar, men kunde omöjligen få någon blund i våra ögon.

Då det ändteligen började dagas, begåfvo vi oss närmare slagfältet för att verka i vårt kall. Men som vi nödgades följa kolonnvägarna, hunno vi ej förr än inemot middagen fram till S:t Privat, som ännu stod i lågor. Kyrkan jemte de flesta husen voro redan nedbrunna, men något bortom de ännu brinnande befanns en lada, som vinden låg ifrån, och som ännu icke var antänd. Den bestämde jag till de sårades första emottagande, och anhöll, för densammas skyndsamma befriande från allt deri befintligt skräp, hvarenda soldat, som kom i min närhet att dervid biträda, med den påföljd att, då våra Albertinor återkommo med sin första transport sårade, så hade jag redan i ordning en mjuk bädd af hö, att lägga dem på. Under tiden hade också vagnarne med våra kistor hunnit ankomma; deras innehåll af förnödenheter var icke ringa, men dock så godt som intet i förhållande till hvad som här behöfdes. Slagfältet vid Königgrätz visade visst mycket elände, men var dock icke att likna vid det som här omgaf oss. Det var knappt möjligt att skaffa en droppe vatten; brunnar eller bäckar funnos ej i trakten, endast cisterner, hvilka nu voro tömda; bröd fanns icke heller; byarnes innevånare hade flytt, så att från dem fanns intet att få. Hade jag icke bland mina egna saker haft en liten lykta och ett par ljus, så hade vi nödgats tillbringa natten i mörkret med våra sårade. För tillredande af vårt thé och köttextrakt måste vi med sked uppsamla det vatten som fanns kvar uti ojemnheterna på bottnen af cisternerna. Man skulle gerna gått en mils väg efter en kruka vatten. Minut efter minut tillfördes oss nya sårade; vi kunde nu mera icke öfverse antalet. Under sådana förhållanden blef det afton, och mörkret föll på. De sårades jemmer och quidan blef allt mera högljudd och hjertslitande, ehuru de våra fördrogo sina plågor med beundransvärd ståndaktighet. Hos oss sjelfva, som på 2:ne dygn, tillbragte under ständig sinnesoro, icke tillslutit ögonen till sömn, föga förtärt, mycket strapserat samt sett och delat så mycket elände, förorsakade allt detta en total utmattning och orkeslöshet; och ändå ägde vi ingen plats der vi kunde njuta blott ett ögonblicks hvila. Det enda som uppehöll mig, var min fasta tro på Gud, och förtröstan att han skulle hjälpa oss.

»Nattens långsamt framskridande timmar återförde i minnet och målade i ännu hjertare färger den förflutna dagens skräckbilder. Hvilka nya skulle den kommande dagen erbjuda? Till min ytterligare oro och förskräckelse saknade jag 2:ne af mina

sköterskor; hvad kunde väl hafva händt dem? Ändtligen kl. half 2 på natten, återkommo de båda präktiga flickorna, men icke tomhändta, utan belastade med stora krukor fulla med vatten, hämtadt ur en pöl på sjelfva valplatsen. Hvilket mod som erfordras till ett sådant företag midt i natten, kan blott den föreställa sig, som sett ett slagfält som detta. För första gången på lång tid fällde jag tårar, men tårar af glädje och tacksamhet emot Gud, som beskyddat och låtit dem lyckas i sitt företag. Jag tog detta som en uppmuntran, ett tecken af Honom, och utlofvade å nyo att icke öfvergifva, icke åsidosätta något för utförandet af min åtagna verksamhet. Jag kände mig derefter styrkt och åter i stånd att handla, samt tackade innerligen Gud när denna natten var öfverstånden.

»På morgonen den 20:de Augusti återtogo vi, om icke med stärkta krafter, så dock med friskt mod, vårt svåra arbete. Det gällde nu i första rummet att skaffa lifsmedel. De sårade måste födas! Hvarje förbipasserande soldat anlidade jag, tog i beslag och satte i verksamhet för detta ändamål; till våra soldaters heder erkänner jag, att aldrig någon anlidades förgäfves. Pommerska artillerister och en soldat af 107:de lärde mig koka och steka i grop på fria fältet, sammanskaffade dertill nödiga kärl m. m., samt slutligen vatten på fat. Sålunda var allt i ordning, endast födoämnen som skulle tillredas fattades. Lyckligtvis passerade en preussisk proviantkolonn, för hvilken, då den icke gjorde mine af att stanna, jag ställde mig midt i vägen och började parlamentera. Det lyckades så, att jag fick salt, ris, kaffe och lefvande slagtkreatur. Småningom försvunno de döda omkring oss; först människorna och sedan äfven hästarne. Allt blef ljusare och ordentligare! Jag kände fast mark under fötterna, kände att Guds välsignelse hvilade öfver vårt företag! Människorna hade väl alltså lärt känna oss, såsom de der verkligen ville göra gagn, likgodt under hvilken gestalt eller förrättning.»

Så, öfverallt verksamt och sjelfmant ingripande, fortfor fru Simon att arbeta under de återstående dagarne af Augusti. Hon höll ut i hospitalerna vid S:t Marie aux Chenu och Ars, samt underkastade sig der alla de lidanden och faror, för hvilka de kvarblifvande på dessa förpestade slagfält voro utsatte. — »Hvad skola väl de nästa dagarne bringa? Det ligger ett qualm i luften, och man talar om ett förestående afgörande slag» — skrifver fru Simon dagarne före slaget vid Sedan; den dagen kom, och erbjöd nytt rikt fält för hennes verksamhet.

Erfarenheten hade lärt fru Simon att, i allmänhet, under och genast efter ett fältslag, brist förefinnes just på sådant, som, efter de sårades upphämtande, först oundvikligen bör vara till hands. I följd deraf hade hon redan före slaget vid Sedan gjort sig till uppgift att samla sådane förnödenheter; och så snart, i slutet af Augusti, smärre fäktningar antydte, att och i hvilken trakt en större sammandrabbning tvifvelsutan skulle äga rum, bröt fru Simon upp med sina Albertinor och kistor och begaf sig till Dauzy, en liten stad öster om Sedan vid jernbanan till Montmedy. Resan dit, hvilken till en del gick öfver slagfälten, var ytterst svår; hela dagen öste regn ned i strömmar, mot hvilket bondvagnarne lemnade föga eller intet skydd. Vägarne bottenlösa; de tungt lastade vagnarne fastnade ofta i de af kanoner och trainvagnar bildade oerhördt djupa bjulspårren. I sjelfva Dauzu lågo redan vid fru Simons ankomst 1500 svårt sårade; i följd deraf voro alla rum i den lilla staden så upptagna att fru Simon med sina damer icke ens kunde få ett rum att ombyta kläder uti. En officers dräng afstod slutligen åt Fru Simon ett litet, honom anvisadt kök, der hon tillbringade första natten sittande i sina genomblöta reskläder. På alla sidor omkring henne stönade och jemrade sig sårade, och utanför piskade regnet oupphörligen fönsterrutorna. Morgonen efter denna förskräckliga natt måste lasarettseffekterna upptagas ur kistorne; men till ett ordentligt upplag af dessa fanns ingen plats under tak att få. Hvarje dag och snart sagdt hvarje timme ankommo nya svårt sårade. Bland dessa elända uppträdde rödsot och tyfus samt jemväl några fall af koppor. Regnet fortfor dagar och nätter. Det var ingen småsak för ett fruntimmer att der uthärda, utan att förlora modet.

För så många svårt sjukas vård var Albertinornas ringa antal naturligtvis otillräckligt. Men deras bistånd räckte långt och lemnades de sjuka alltid på det omsorgsfullaste sätt. Fru Simon skrifver, i sammanhang med berättelsen om ett specielt faktum i detta afseende, följande: »Här fick jag ett ovedersägligt bevis för, att sällskapsbildning blott och bart, utan hjertegodhet och verklig själsbildning derjemte, i fråga om sjukskötsel ingenting ovanligt förmår åstadkomma. Denna erfarenhet gör jag dagligen, och den skall hädanefter tjena mig till rättensnöre inom vår förening. Frågan är: om vi någonsin skola förmå uppbringa våra världsliga sköterskor, till jemngodhet med de andliga samfundens barmhertighetssystrar? Under fred och reg-

lerade förhållanden låter det sig kanske göra, men på krigsskådeplatsen, der människorna äro i mer eller mindre grad förvildade, icke så. Imellertid hafva vi passerat Rubicon. Jag har väl blott en ringa här, men jag har pröfvat och funnit att jag kan lita på densamma, ty mina flickor hafva disciplin, aktning för sig sjelfva och sitt kall, samt en offervillighet som riktigt rör mig.»

Fru Simons belägenhet och verksamhet i Dauzy liknade närmast den i S:t Privat. Äfven här blef hennes svåraste uppgift att organisera en tillfredsställande förpläging. Innan kort hade hon dock i detta afseende bragt det ända derhän, att den hospitalstation, der hon förde befälet, af soldaterna erhöll öknamnet: »das Fresskommando», hvilket ville säga mycket i en så utsugen trakt som denna, på den tiden. De medel hon använde för att kunna väl förpläga sina sjuka voro ofta af original beskaffenhet. Mjolk t. ex. fanns ingenstädes att få, enär Dauzys innevånare hade skickat sina 200 hästar och kor, dels till aflägsna och otillgängliga skogar, dels öfver belgiska gränsen, i säkerhet för befarade requisitioner, I ändamål att skaffa korna tillbaka besökte hon stadens maire, och höll till honom ungefärligen följande tal: »Som ni ser, hafva vi för lasaretternas säkerhet här ingen bevakningskommendering; vi hafva likväl rätt att dertill requirera några hundra man. Gör jag detta så faller denna kommendering naturligtvis er kommun till last, enär ni måste föda och inqvartera densamma. Detta torde ni behaga taga i noga öfvervägande då jag nu, i bådas vårt intresse och i all vänlighet, föreslår er att vi ömsesidigt räcka hvarandra en hjälpsam hand. Understödjer ni mig i allt hvad jag fordrar för lasaretternas behof, så lofvar jag er å min sida, icke allenast att ifrågavarande bevakningskommendering skall uteblifva, utan förbinder mig derjemte att jemväl sörja för stadens fattiga och sjuka, bland hvilka jag ser att nöden är stor. Min första fordran är: att stadens bortförda boskap ofördröjligen återvänder, så att jag kan få mjolk och smör åt mina sjuka. Det förstås af sig sjelf, att jag förskaffar säkerhet för att intet af stadens boskap får requireras för armén. Äro vi öfverens härom?» Mairen antog förslaget, fru Simon begaf sig till kommandanten i Sedan och återkom med det utlofvade skyddsbrevet för boskapen, hvarefter denna senare inom ett par dagar hade intagit sina vanliga kvarter i Dauzy; och fru Simon fick mjolk och smör i öfverflöd åt sina sjuka.

Småningom ökade sig antalet konvalescenter i Dauzy. För att hålla ordning och sysselsätta dessa uppsattes af dem en bevaknings-corps för depoten, öfver hvilken — på det också litet humor skulle spädas i eländet — naturligtvis fru Simon var sjelfskrifven högste befälhafvare. Sjelf beskriver hon tjenstgöringen sålunda: »Vi hafva nu 3 konvalescentposter utställda omkring depoten, hvilka allt efter de för dagen dertill kommanderades hälsotillstånd och bekvämlighet aflösas; blifver dem ståendet eller gåendet på post för tröttsamt, så få de sätta sig, allt som det konvenerar. Ur militärisk synpunkt kan man svårigen få se någon ting löjligare än våra vaktombyten och parader, i hvilka alla tyska uniformer äro representerade, preussare, bayraré, sachsare, infanterister, kavallerister och artillerister om hvarandra, kommenderade af en äldre bayersk cheveaux-legers vaktmästare, hvilken hvarje morgon med det mest samvetsgranna iakttagande af alla militäriska former och åtbörder anmäler sig hos mig till aflemnande af rapport och mottagande af ordres. För att uppehålla hans nit i tjensten fyller jag vanligen vid afskedandet hans fältflaska, som han alltid bär vid sidan och som vid anmälandet alltid är tom. Ja! Ni må gerna förundra er och skratta, men öfverbefälet för den lilla truppen, som Gud ske lof dag efter dag förkofras till antal och krafter, tillhör och utöfvas verkligen af mig.» Af fru Simon i manlig gestalt hade helt visst blifvit en förträfflig general. Hos henne gör sig, å ena sidan, det känsliga, medlidsamma qvinnohjertat, lika mycket gällande, som, å den andra, manligt mod, beslut-samhet och energi. Ett prof på hennes mod och fintlighet lem-nar följande tilldragelse, som är karakteristisk både för henne och dem med hvilka hon hade att göra.

Fästningen Montmedy, sydostligt från Sedan, var ännu i fransmännens händer. Genom garnisonens och franctireurers täta utfall derifrån tillfogade den tyskarnes proviantkolonner och etapp-kommenderingar mycken skada, och en ännu större derigenom att den beherrskade och spärrade jernvägen österut och sålunda jemväl förhindrade utrymningen af de många lasarettorna i trakten. Så länge jernvägen vid Montmedy var spärrad fanns nämligen för de sårades transport icke något annat medel än det vådliga af hela dagsresor på bondvagnar till nästa öppna jernvägsstation. Lasarettornas utrymning kunde dock icke i längden uppskjutas, emedan den kalla årstiden närmade sig och

hvarken i Dauzy eller depoterna deromkring funnos några lokaler som kunde eldas.

Under dessa bekymrande omständigheter erinrade sig fru Simon att hon 1866 hade blifvit framläppt genom den fiendtliga cernerings-corpsen till Königgrätz, och huruledes hon jemväl utverkat att jernvägen deremellan och Josefstadt öppnades för sjuka och sårade. Hvarför skulle hon icke kunna utverka något dylikt i Montmedy! Nöden stod äfven nu för dörren. »Alltså till Montmedy!» utropade hon, »de äro väl menniskor der som annorstädes, och hvad kunna de göra mig?» — Det äfventyr hon der fick upplefva berättar hon sålunda:

»Tidigt på morgonen den 30:de Oktober började jag utförandet af min föresats. Mina följeslagare voro: sköterskan H., fullständigt kunnig i franska, som tolk; och en student, K., hvilken redan i Dresden hade som frivillig anslutit sig till oss, och städse visat sig äga hjertat på rätta stället, hade äfven, dock endast på enträgna böner, fått medfölja. Montmedy, endast 3 mil aflägsset från Dauzy, är en stad på 3000 innevånare belägen vid Chierefloden, och af vigt endast som fästning, och därför att den beberrskar jernvägen. Körvägen följde jernbanan som var oskadad, och på hela sträckan syntes och hände icke något som kunde afskräcka mig från att fullfölja min föresatta plan. Först helt nära fästningen visade sig dock att jernvägsbron var sprängd; en högst bedröfvande upptäckt, emedan jernvägen således icke kunde begagnas till lasaretternas utrymning, och min resa alltså var förgäfv. Det rätta hade nu varit att vända om, men det var nu för sent, emedan vi redan voro bemärkta från fästningen, hvars utposter i sådant fall skulle nedskjutit oss. Vi måste således fortsätta till fästningen, som ligger temligen högt upp på en klippa i Ardennerna. Hastigt improviserades därför af en servet på en käpp en parlamentärflagga, hvarjemte vi gjorde våra armbindlar med det röda korset så synbara som möjligt. Så anlände vi till förposterna, hvarifrån vi efter en kort debatt fingo eskort upp till fästningen. Som jag icke är lätt på foten, och vägen dit upp mycket brant, åkte vi så långt sig göra lät, eller genom den s. k. nedra staden. Här stego vi ur. Vår ankomst förorsakade stor uppståndelse och en folksamling, bestående mest af blusmän af vederstyggligt utseende, hvilken anblick var ingenting mindre än uppmuntrande. Jag säger icke för mycket, att det föreföll mig som jag vore kommen till ett röfvarenäste. Vägen

vidare upp till den starkt befästade s. k. öfra staden var ännu brantare, hvadan hr K. erbjöd sig att ensam gå dit upp och utbedja mig ett samtal med kommandanten. Med förbundna ögon ledsagades han dit upp af en hop dagdrifvare som allra minst hade utseende af soldater. Vi tvänne fruntimmer satte oss emellertid upp i vagnen, och menniskomassan omkring oss ökades allt mer och mer; man synade oss med vilda blickar och de anmärkningar man öfver oss gjorde voro allt annat än vänliga. Nu först började jag frukta att jag gjort mig saker till en oförsigtighet och kunde blifva kvarhållen i fångenskap. Jag hade föreställt mig att, när jag kom till en fästning, skulle jag, nu som 1866, finna allting der hafva en anstrykning af militärisk ordning. Men huru bedragen blef jag icke derutinnan. Om fästningen och dess styrka kan jag naturligtvis intet dömma, men att den delen af besättningen, med hvilken jag kom i beröring, kunde tillhöra den »stora nationens» soldater, det hade jag svårt för att tro. Vi fruntimmer röntte här, af desse galante fransoser, en behandling, mera rå, än jag skulle väntat inom Europas lägsta stående folk. Hade det varit allenast franc-tireurs och folk af den lägsta klassen, så skulle jag kunnat skjuta skulden på deras låga bildningsgrad; men bland den oss inspekterande massan förekommo flera officerare i den aktiva arméns uniformer, hvilka både sågo och afhörde, men dock läto pöbeln i fred och ro förfördela värnlösa fruntimmer.

»Det faller nästan in i det löjligen, att tvänne fruntimmer och en ung man, hvilka öppet och under den hvita fanan och röda korset nalkas och begära få tala vid kommandanten, skulle kunna allarmera en hel stad och fästning. Vi voro »spioner», så hette det, och såsom sådana skulle vi blifva behandlade. Gent emot detta tumult och den alltjemnt tillväxande massans skrik och skymford, utgjorde vår kusks — en Sachsisk trainsoldat — orubbliga lugn, ett egendomligt, under andra förhållanden komiskt motstycke. Alldeles såsom om ingenting anmärkningsvärdt omkring honom vore å färde, satt han på sin kuskbock, och öfverblickade länge derifrån helt likgiltigt den bullersamma mängden; tog så upp ur sin ficka, först ett stycke bröd och så en korf, samt lät väldiga stycken af båda försvinna i sin breda mun. Efter slutad måltid bearbetade han med samma lugn sin fältflaska. Denna likgiltighet uppretade de hotande blusmännen ännu mer, och en flod af skymford ställdes direkt till honom; dessa upptog han dock ingalunda såsom sådana, utan som frå-

gor dem han icke förstod, och derföre besvarade på den enda och bästa franska han kunde: »nix kompran». Under tiden spisade hans hästar sin hafra, på den, i brist af tornistrar, framför dem utbredda parlamentärflaggan.»

»Så sutto vi der, en komisk grupp, men i en på intet vis trefflig belägenhet, oroligt och ängsligt afvaktande hr K:s återkomst. Slutligen förmådde jag en bland mängden stående under-officer att hos kommandanten förnya min begäran om ett samtal. Sent omsider kom denne och förde oss in i ett närbeläget vaktrum, från hvilket han utkommit. Derinne funno vi, utom honom, också en civilklädd herre, hvilken genast uppträdde som den i sjelfva verket maktegende i Montmedy: En republikansk företeelse, såsom jag föreställer mig en röd demokrat från hjessan till fotabjellet! Så måste Danton eller Marat hafva sett ut! var det första intryck han gjorde. Jag fick aldrig veta hvem eller hvad han egentligen var, men förblef icke länge i ovisshet om, att det var han som spelade hufvudrolen och förde ordet, under det den militära kommandanten endast hade fått en kompars-role att utföra i Montmedy. »Ni är en spionissa och icke en diakonissa! Jag skall på er statuera ett exempel, som skall lända andra till varnagel», etc. Så utför denne herre emot mig, innan han egentligen gjort mig någon fråga. Jag höll mig lugn och beropade mig på mitt röda kors och ändamålet med mitt besök. »Det är narrverk och bedrägeri alltihop! Hvar har ni stämpel? hvar legitimation af franska auktoriteter? Det blir dervid: ni är spionissa och skall blifva såsom sådan behandlad. Den der menniskan», han menade hr K.. »skall straxt skjutas». — Vid allt detta blef jag naturligtvis illa till mods och kan icke beskrifva min ångest. Hr K. var sina föräldrars enda barn; med beklämda hjertan hade de endast för sonens entusiasm gifvit efter, och tillåtit honom att under min ledning egna sig åt den frivilliga sjukvården i fält. Och nu skulle de förlora honom genom min oförsigtighet!

»I min ångest började jag nu underhandla, dervid i tolkningen af mina ord väl understödd af H. Resultatet deraf blef att vi fruntimmer skulle få afresa, men hr K. skulle skjutas. Det stod icke att ändra.

»Hittills hade jag för det mesta bedt, stundom bönfallit, men då sådant icke hjälpt, och vår ställning icke derigenom kunde blifva stort sämre än den redan var, så försökte jag att

uppträda hotande i ungefär följande ordalag: Jag går icke härifrån innan den budbärare, hvilken är under det röda korsets skydd och i mensklighetens intresse tillitsfullt skickad till fästningens kommandant, blifvit mig återgifven. Jag inser och erkänner nu öppet att jag begått en oförsigtighet, ett misstag, i det jag trott på fransmännens vidtberömda ädelmod i allmänhet och ridderliga galanteri mot fruntimmer i synnerhet. Jag har blifvit grymt bedragen, är nu i ert våld och har hört ert beslut. Men hör nu också hvad jag har att säga: håller ni oss fångna här, kröker ni ett hår på våra hufvuden, så har Tyskland i sin makt att utöfva de fruktansvärdaste repressalier. Jag ber er betänka att 300,000 franska fångar f. n. befinna sig i tyska fångelser.

»Denna hotelse gjorde sin verkan och hr K. blef mig återvänd. Dermed var dock den omkring vår vagn sammanrotade folkmassan ingalunda belåten. Den begynte ånyo än värre skrika och hota; förmodligen för det den gått miste om skådespelet att se oss skjutas. Med den flegma vår kusk alltjemt ådagalagt, hvilken, ehuru retsam, dock måtte imponerat, vände han i allt lugn och med största försigtighet om sina hästar midt i trängseln, och körde oss så, under ett hagel af skymford, men i öfrigt obehindrade, långsamt ut från Montmedy.»

Belägringen af Paris fortgick. I samma mån som hospitalerna kring Sedan tömdes desto mera blef det för fru Simon att göra på etappvägarne mellan Paris och Tyskland, och till dessa vände hon sig nu. Beledsagad af innevånarnes i Dauzy tacksamma erkännande af det myckna goda hon der åstadkommit, for hon med sin vagnkolonn öfver Sedan till Vendresse, en liten ort på vägen till Reims. »Intåget der var icke uppmuntrande», skrifver fru Simon. »Innevånarne voro i hög grad uppretade, emedan ett rykte utbredt sig, att fransoserne tillkämpat sig en stor seger och att tyskarne voro stadde i full flykt.

»Det här förut förlagda etappkommando hade nyss förut blifvit indraget, hvilket äfven hade styrkt modet och afvogheten hos innevånarne; en i sanning bekymmersam belägenhet för oss fruntimmer, helt och hållet öfverlemnade i händerna på franska bönder. Kolonnens eskort bestod endast af 7 man, hvilka snarare bragte oss i fara än förmådde lemna oss beskydd. Långtifrån obekymrad, uppträdde jag dock såsom sådan, och inqvarterade mig hos en monsieur Hannonet, i samma hus der nyligen konungen af Preussen hade logerat; lät mig der väl

vara, och visade mig förnöjd, utan all undfallenhet. Hade jag visat mig rädd, hvem vet hvad som då kunnat hända!»

Följande dag for kolonnen genom skogen till Rethel; det hette, att den hvimlade af franctireurer, en uppgift som, under kriget, var stående om alla skogar i Frankrike. Eskortsoldaterna laddade sina gevär. När förbönderna från Dauzy sågo detta, framträdde de till mig och bådo mig vara lugn och utan fruktan, ty, sade de, »ni har i Dauzy vårdat fransmän lika med tyskar, och dessutom under er dervaro födt våra fattiga. Er skall ingenting ondt hända, så länge vi äro med». — Detta var åter ett fröjdefullt drag af tacksamhet, som djupt rörde mig.

»Från Rethel fortsattes färdén öfver Reims till Epernay, på samma sätt, med reqvirerade förbönder och utan anmärkningsvärda äfventyr. Men utsigterna att komma vidare ifrån Epernay voro klena. Jernbanan var visserligen öppen, men för många dagar helt och hållet upptagen af ammunitions- och proviant-tåg; och ingen jernvägstjensteman frågade efter oss fruntimmer. Dock! äfven här skulle tacksamheten hjälpa mig fram. Då jag presenterade mig och klagade min nöd för etappkommandanten v. P., svarade han mig med dessa ord: »det gläder mig att nu ändtligen få tillfälle afbördä mig min tacksamhet för den utmärkta omsorg, med hvilken ni vårdade min sårade systerson 1866 i Horschanoves». Denna hågkomst besegrade alla svårigheter, så att jag ännu samma afton expedierades med alla mina sköterskor och förråder, upptagande 5 hela vagnar, på jernvägen till Thierry.

Utän uppskof återtog fru Simon här sin vanliga verksamhet. Här på en af de betydligaste etappstationerna var ofantligt mycket att göra; tillgång på lokaler ringa eller alls ingen. Men fru Simon hjälpte sig, som vanligt, fram genom alla svårigheter. Frivilliga från Berliner Bau-akademien hjälpte henne att på en fri plats uppföra en köksbyggnad, hvarom hon skriver: »mig fröjdade detta kök mera än det skönaste palats deras samfälda arkitektoniska kunskaper skulle förmått åstadkomma». Hennes glada och tilltagsna väsende gjorde mycket till saken. Den som var vittne till det goda förstånd, som här rådde mellan *den frivilliga sjukvården i fält*, och alla de många vederbörande på platsen, öfver- och under-ordnade, kunde icke misstaga sig om att denna s. k. »Mutter» Simon, utgjorde medelpunkten i det hela. Hon hade, så att säga, här skapat en stor familj omkring sig, hvars alla medlemmar hvar i sin mån

bidrogo till familjens bästa och trefnad. Officerare, så väl som soldater, kallade henne »Mutter», och hon var i sjelfva verket en mor för hvar och en enskild som anlidade henne. Hon saknade icke heller hvarken enskildt eller offentligt erkännande, hvilket till och med ibland gaf sig högljudt tillkänna. Så var det t. ex. det 61:sta regementet, som en dag hade en kort rast i Tierry, och der fick syn på fru Simon, som var regementet väl bekant från S:t Privot. Genast hette det: »Mutter Simon här? Musikanter! fram med instrumenterna!» Sagdt och gjordt, och medan fru Simon i sitt köks-palats sysslade som bäst med grytor och kastruller egnade henne regementsmusiken utanför en högtidlig »*Ständchen*».

När längre fram jernbanan till Lagny blef farbar, förlades hennes verksamhet dit, eller straxt bakom belägringsarméen. Härifrån försedde hon hospitalerna både när och fjerran med förnödenheter, och förstod derjemte att, till och med på denna helt och hållet i ruiner liggande ort, med otrolig möda och om-tänksamhet, skapa omkring sig en sorts hemtrefnad, hvars improviserade komfort snart vann en ryktbarhet som förskaffade henne sjelf icke ringa extra besvär. Esomoftast besöktes nämligen Lagny af inspekterande generalspersoner och andra höga herrar; alltid vid sådana tillfällen flög etappkommendanten med telegrammet i hand till fru Simon, som fick, åt sådane herrar, antingen afstå sitt kvarter eller åtminstone för några timmar lemna dem tak öfver hufvudet och mat.

I synnerhet svåra voro dagarne efter slagtingarne vid Brie och Champigny, hvarifrån Lagny riktigt öfversvämmades af sårade. Men när dessa dagar voro öfverståndna närmade sig ändt-ligen freden.

Slutet var nära! Sju fulla månader hade fru Simon med sina sköterskor hållit ut. Hvad här ofvan om henne och dem är anfördt kan blott gifva en svag föreställning om allt det, de måst uthärda. Mer än en gång i fara för lifvet hafva de ej sällan fått lära känna hvad nöd är, ofta, hvad umbärande af allt eller det mesta hvarvid de från barndomen varit vana, vill säga. På bondvagnar och jernvägar hafva de färdats, mer än 200 mil, än under strömmande regn, än under glödande som-marhetta och än åter i sträng vinterkyla. Det stora mål hvaråt

de egnat sig, har allena kunnat gifva dem krafter att uthärda allt detta. Flera tusenden, som de förbundet och vårdat, väl-signa och bevara dem i tacksamt minne. Erkännanden af deras förtjenster hafva ock rikligen kommit dem till del, så väl kollektivt som i utmärkelser för deras förträffliga anförerska. Mutter Simon har af pressen öfverhöljts med loford. I Berlin mottog henne kejsarinnan på det huldaste, rådfrågade henne om mycket rörande sjukvården i fält, samt tilldelade henne jemväl en förtjenst-medalj. Hennes egen konung, Johan af Sachsen, utmärkte henne med den nyinstiftade Sidonie-orden.

Den erfarenhet, hvilken ett så praktiskt fruntimmer som fru Simon under 2:ne fälttåg samlat inom den frivilliga sjukvårdens gebit, är naturligtvis af högsta värde, enär det torde vara få, om ens någon, som kunnat samla en större än hon. I ett af sina sista bref från Frankrike säger hon: »Den frivilliga sjukvården måste blifva praktiskt omgestaltad, om den skall motsvara vår tids storartade fordringar. Dess verksamhet motsvarar ännu icke vår nations offervillighet. Låter vår Herre mig lefvande och frisk komma hem igen, så är mitt syfte att göra det jag sett och upplefvat på detta fält fruktbarande för mina medsystrar. Jag är viss om att finna människor som förstå mig och som gå mig hjälpsamt tillhanda. Jag vet att Tysklands kvinnor icke stå efter hvarken Englands eller Amerikas. *Endast* af kvinnor kan grunden läggas och en verkligt *god* sjukvård utöfvas.»

Köpmannayrket torde icke vidare blifva af fru Simon utöfvadt. Vi äro icke ännu hunna in i den allmänna fredens tidehvarf! Nya svåra tider kunna komma, och man måste på sådane vara beredd. Tyskland skall säkert icke uppskjuta att göra sig till godo erfarenheten och den märkvärdiga organisationsförmågan hos denna »*Nightingale Allemande*», såsom fru Simon kallas i den franska broschyren: »*La mission des femmes en temps de guerre, par Monod*». Hennes arbete i detta människovänliga syfte skall utan tvifvel kraftigt understödjas och nå den fullbordan hon afser, på det att hon sjelf, eller hennes efterföljare, när helst fosterlandskärleken och menskligheten påkalla deras hjälp, må kunna svara: »*Här äro vi, beredda och fullrustade!*»

43. Tvänne Systrar.

"Kom till mig, jag är ensam", skref Phœbe Cary till en vän i våras, då solen lockat fram de första violerna på systemns graf.*) Hennes vän kom, och medan de sutto tillsammans i den vackra salongen, om hvilken systrarna Carys gäster plägade säga, att den var full af solsken till och med vid gasljus, berättade Phœbe hur hårdt hon tyckte det var att gå tillbaka till lifvets vanliga kretsgång utan Alice. "Men jag bjuder till så godt jag kan", tillade hon modigt, i det en plötslig ljusglans skimrade igenom hennes tårar; "jag är frisk och stark, och selsättning kan man alltid få. Jag hörde god musik i går och det gjorde mig godt." Derpå kommo de båda vännerna öfverens att några dagar senare följas åt till en tafveexposition. "Lofva mig att du kommer", bad Phœbe; "vi skola njuta af taf-lorna och sedan ha en lång, trefflig qväll tillsammans." Medan de talade blef det soliga rummet ännu soligare; något af det gamla godlynta uttrycket strålade på Phœbes ansigte och slutligen hördes hennes gamla friska skratt. "Hvad det låter underligt i mina öron," sade hon och tillade småleende: "jag hoppas Alice hörde det!"

Phœbe och hennes vän träffades aldrig mera. Oförutsedda händelser skiljde dem åt. Under tiden fortfor den ensamma systemen i sitt modiga beslut att "bjuda till att gå tillbaka till lifvet", söka uppfriskande förströelser och samla omkring sig då och då några glädlynta vänner, allt under det hon dolde sin kamp och sin smärta så godt hon förmådde. Frisk och stark tycktes hon i sanning vara så till kropp som själ. Hennes närmaste vänner förespådde henne en lång verksam och gagnande framtid. Men hon hade redan redan fullgjort sitt lifsvärf och inom kort förverkligades hennes vackra dödssång öfver systemen:

Jag vet att jag åter får möta min vän,

Att själar, som här smultit samman i kärlek,

Guds nåd skall för evigt förena igen.

Jag vet, ack jag vet det, min Alice, min syster,

Vår Fader der högt ofvan skyarnes gull,

Som skapat och frälst oss, blott han kan oss skilja,

Och kan det dock ej — för sin kärleks skull!

*) Se Tidskr. f. Hemmet 4:de häftet 13 årg.

Sex månader efter sedan Alice Cary kallats hädan kom dödsbudet åter, och denna gång var Phœbe icke bland de sörjande.

Berättelsen om de båda systrarnas samfälda lif går nu för andra gången i år från tidning till tidning genom hela landet. Huru deras lyckliga barndom förgick bland kretsen af talrika syskon, i ett tarfligt hem i Ohio, en arrendators-boning, som Alice beskrifvit på följande sätt:

Låg och liten och gammal och grå,
Med barn så många, som rum kunde få;
Alla i fönstren, våg för vind,
Hufvud vid hufvud och kind vid kind,
Vårfriska, rosiga, just som ibland
Du oförtänt ser vid vägens rand,
Ur törnbuskens löfverk, betäckt af dam,
Vildrosorna tränga sig nyfiket fram;

huru familjens omständigheter förbättrades, tack vare sparsamhet och hårdt arbete, tills gården blef betald och en bekvämare boning uppförd; huru döden snart derefter beröfvadei dem den älskade modern och tvänne af syskonen, och huru Alce och Phœbe, unga och hoppfulla,

”Två sångfåglar flugna ur nästet ut —
En gammal förpaktargård vester ut,”

kommo till New York och der med flitigt och oförskräckt arbete i sinom tid byggde sig ett nytt bo, allt under det de sjöngo sig in i hela folkets hjerta — allt detta har under den förflutna tiden gått från mun till mun.

Om deras hem i New York skrifver en af deras biografer: ”Såsom gammal bekant sökte jag upp de tvänne systrarna kort efter sedan de de slagit upp sina bopålar bland oss. Deras förmak var icke så stort som månget annat, men treffigare och mera inbjudande än de flesta; och de litterära personer och konstnärer, som vid deras anspråkslösa samqväm möttes för att vid en kopp thé samspråka om en ny bok, ett vackert poem eller någon annan företeelse af intresse, kunde ha funnit många bjudningar med större anspråk men få så rika på trefnad. Jag har blott ett dunkelt minne af den aflägsna och föga fashionabla lokal, der det första af dessa små samqväm hölls, men så mycket klarare erinrar jag mig de älskvärda menniskor, som der voro

samlade, samt de vackra tankar och roliga infall der vexlades. Allt som systrarnas ekonomiska omständigheter förbättrades, tack vare en outtröttlig flit och klok sparsamhet, förbättrades äfven deras bostad. De hade nämligen köpt ett eget, vackert men anspråkslöst hus i hjertat af staden, och det var en känd sak inom den litterära världen, att i hela det moderna New York icke fanns ett hus med ett så rikt bibliothek och en så behaglig och solig salong som detta. Men hvilken sorglig anblick erbjuder det ej nu! Smakfullt harmoniskt, till och med rikt, men utan lif, liknar det ett förtroligt anlete, som förlorat allt uttryck. En sällsam tystnad råder öfver allt; de lätta stegen från fördom förnimmas icke mera. Man behöfver icke invänta den tårögda tjenarinnans svar för att öfvertygas att hennes husmödrar "icke äro hemma". Det står likasom skrivet på sjelfva väggarne. För att finna dem måste man gå tillbaka till minnet och till deras skrifter.

— — — — —

Under sitt fyrtiåriga lif hade Phœbe aldrig varit skiljd från Alice, hvilken var fem år äldre. Tillsammans hade de arbetat och sträfvat, fröjdats och lidit; tillsammans sörjt fader och syskon. "Om", sade Phœbe i sin minnesskrift öfver systemen, "om Alice någonsin, undantagandes i sina skaldedrommar, erfarit en djupare och heligare kärlek, än den till menskligheten, så hade hon hvälfvt stenen öfver dess graf och beseglat densamma med evig tystnad." De båda systrarna voro allt för hvarandra. Knappast hafva tvänne älskande egnat hvarandra en djupare och varmare känsla, än den som förenade dem; och dock hade båda en så skarpt utpreglad individualitet att, deras största behag för dem som kände och älskade dem, låg just i deras kontraster. Det var knappast tänkbart att en sång, diktad af den ena, skulle kunna tillskrifvas den andra. I utseende, väsende, tankegång, språk — i allt utom i kärleken till hvarandra och i en djup religiös tro — voro de så olika som det gerna är möjligt för tvänne menniskor att vara. Alices natur gick i moll, Phœbes i dur. Alice drog menniskorna till sig genom sitt vemod, sin ömhet, sitt moderligt allvarliga sätt; Phœbe genom sin liflighet. Hon rent af gnistrade och sprakade af friskt och solvarmt lif. Alice var en engel i qvinnogestalt, Phœbe en qvick och sinnrik qvinna, hvars goda engel aldrig öfvergaf henne. Deras vänner påstodo att Alice aldrig skrattade annat än åt Phœbes infall och att Phœbe aldrig grät annat än öfver Alices lidande. Alice, som öfver allt annat älskade ett

fritt lif utomhus, under långa vandringar genom skog och äng, hölls af sin sjuklighet stilla vid skrifbordet, arbetande med pennan dag efter dag så vidt hennes krafter tillåto. Phœbe åter, som nästan med passion älskade ett stillasittande lufs behag, åtog sig ensam hela hushållsbördan, på det den rikare begåfvade systemen måtte kunna egna sin tid och sina krafter odelade åt litteraturen. Phœbe lunkade till torget för att köpa kol, ved och andra förnödenheter, öfvervakade tjenarne, skötte allt handarbete, och skref, när hon hade tid, hvad hon utkastat i tankarna, under arbetet vid sybordet eller i köket. Hon tog emot alla, upp-gjorde alla slags affärer och planer, stod imellan Alice och alla ovälkomna afbrott, gaf råd här och tröst der och utstrålade sol-sken och godt lynne från morgon till qväll. Och denna goda och glada verksamhet inskränkte sig icke till hennes eget hem allena. De fattiga välsignade henne, medan hennes vänner logo åt hennes infall och "bon mots". Två berättelser skrifna i ungdomen, ett förtjusande häfte "tro- hopp- och kärleksdikter" samt "skaldevrån" i några af New Yorks bästa tidskrifter och tidningar vittna om hennes diktaregäfva — kanske en af de sannaste och mest äkta vår tid haft att uppvisa. Och under allt detta tjänade hon Alice, som den ömmaste, trognaste och outtröttligaste sjukvårderska.

Förenade i lifvet och förenade i döden, skola de båda systrarna äfven förenade lefva i efterverldens tacksamma hägkomst.

För att gifva ett slags illustration till vår skildring af Alice och Phœbe Cary, meddela vi här tvänne små berättelser, den ena ett sammandrag och en kort analys af Alices sista skizz, ut-gifven efter hennes död; den andra en historia, hemtad ur verk-ligheten och grundande sig på ett af Phœbes första poetiska alster.

Den nämnda skizzen af Alice har blifvit kallad "*my second hand bracelet*," och är tydligen en trogen teckning efter naturen. Berättelsen rör sig kring hvad vi här kalla en "klädståndsfru" och hennes familj, med hvilken Alice Cary kommit i beröring på ett högst eget sätt. En morgon infann sig nämligen hos henne en ung dam, »med en hy, liknande oblekt bomullstyg», en toi-lette af "the most shabby elegance" samt ett språk, hvars egen-domliga ordvrängningar och nasalljud förrådde både hennes här-komst och bildningsgrad. Hon kom för att bedja Miss Cary hjälpa henne med en mycket grannlaga sak — icke mer och icke mindre än att föra hennes korrespondens med en hennes

tillbedjare i Mexiko. Hon var ej mycket van vid »composition», ehuru hon i skolan skrifvit en uppsats om dygden och en annan om arbetets värde, båda af mer än en handsbredds längd. Men som sagdt, "composition" var ej hennes sak, och hennes mamma, som läst en af Miss Carys berättelser, hade deraf dragit den slutsatsen, att hon vore den enda, som skulle kunna och vilja vara till hjälp i en så grannlaga sak. Alice Cary, som aldrig lemnade något tillfälle obegagnadt att studera menniskonaturen, mottog uppdraget. Härigenom inleddes nu bekantskapen, såväl med modren och hennes klädmäklarirörelse, som med förhållandena i familjen, hvilket allt beskrifves med en så fin blick för det sorglustiga i menniskonaturen och en så ypperligt karakteriserande penna, att vi endast hos Dickens funnit något motsvarande.

Rikast samlar sig intresset kring modren, dotter af en uppkomling af tvetydig karakter, hvilken gjort lycka och fått den ena efter den andra af sina döttrar gifta inom rika och ansedda familjer, tack vare den ädla puffningskonsten. Endast en af syst-rarna syntes ur stånd att tillegna sig denna familjetalang. Det var vår klädmäklerska. I trots af den finare uppfostran hon erhölet fäste hon sig vid en simpel arbetskarl, gifte sig med honom emot familjens vilja, och blef på grund deraf förskjuten och gjord arflös. Då hon förgäfves sökt höja mannen till sin bildningsgrad sänkte hon sig småningom till honom och antog hans lägre språk och simplare vanor, "för att ej synas stå öfver honom." Alltid glad och arbetsam fann hon sig dock lycklig i sitt tarfliga men välbergade hem, så länge mannen "bara aldrig så litet" brydde sig om henne, eller, såsom hon en gång yttrade sig, "så länge hans fiol skrattade i stället att gräla". Moderskärleken ersatte föröfrigt rikligen alla hennes försakelser, så länge hon ännu kunde hoppas tillförsäkra sin Lea, eller »*Doddy*» såsom den smekande modersömheten benämnt henne, den högre ställning i lifvet som hon sjelf upppoffrat. Långe räckte dock ej denna lycka. Mannen, som genom en olyckshändelse förlorat synen, jemte en arm och ett ben, blef alltmera grålig, dottern, allt som hon växte upp, mer och mer hård och känslolös. "Ingen undervisning eller förfining biter på henne", klagade modren. "Hvad som hos mig är lånadt och tilltvunget har blifvit natur hos henne, och ofta tycker jag att mitt hjerta, slitet mellan kärlek och svikna förhoppningar, är färdigt att brista".

Alla dessa pröfningar kunde ändock icke nedslå hennes glada mod, eller för ett enda ögonblick hindra henne att arbeta på husets

bestånd, bereda den stackars mannen så mycken trefnad som möjligt, samt slösa på dotterns förfining allt hvad som kunde insparas. Den största praktiska klokhet och skarpsinnighet, i bredd med den blindaste kärlek och egnad uteslutande åt dess tjänst, är den egendomliga dubbelström, som genomgår den lilla klädmäklerskans lif, och ger det ett rörande och dock ej sällan löjeväckande intresse.

Mannen är icke mindre karakteristiskt skildrad, der han lever ett vegeaterande lif midt ibland sina hönor och kycklingar, de sista föremål hans ögon skådat och som han därför älskade öfver allt annat, med undantag af sin fiol och sin Lea. Den senare egnade han en tillgifvenhet af samma art som den, hvilken kommer hunden att älska sin herre ju hårdare han sparkar honom. Ingen kallsinnighet eller hårdhet, icke ens den vedervilja hvarmed hon bortvisade hans smekningar, eller det förakt, hvarmed hon först utbytte benämningen Fader mot den af Onkel och denna åter mot blotta namnet, på det ingen måtte kunna tro henne vara en sådan faders dotter — intet af allt detta förmådde minska det stackars fadershertats halft djuriska beundran och hängifvenhet.

Fadrens berättelse om sig sjelf och sin olycka — huru han från byggnadsställningen der han arbetade, roat sig med att betrakta en höna med sina kycklingar nere på gatan — huru dessa plötsligt upplöst sig för hans blick i ett grumligt virrvarr tills allt blef mörkt och han förstod att han blifvit blind; huru han ropat på kamraterna att hjälpa honom, men dessa, troende att han gäckats, svarat med skämt, — huru han då velat hjälpa sig sjelf, men föll; — hur, när han ville stiga upp, »benet hängde som en trasa och armen föll ihop som en sophög»; huru han fördes till hospitalet, der han mådde som en prins; och slutligen huru han i allt sitt elände på det ömmaste vårdats af sin älskade Lea, som offrade för honom all sin tid, och det ehuru hon var en så hiskeligt fin dam — hela denna berättelse är ett mästerverk af omedveten humor.

Dottern blir imellertid alltmera förhärdad i sin råa sjelfviskhet, hvilken längre fram under den återkomne älskarens och mannens inflytande stegras till verklig elakhet. Intrycket af denna elakhet mildras dock något genom det skimmer af löjlighet, som alltid åtföljer Lea; hos mannen åter stegras det genom det vedervärdiga sken af fromhet, hvarunder styggheten söker dölja sig.

Äfven bifigurerna och lokalskildringarne äro präktiga. Klädmäklare-butiken med dess tillbehör, fruns egendomliga sätt att

sköta sin handel; hennes kunder hvilkas lefnadshistoria skref sig sjelf i de saker de utbjödo till henne, ofta börjande med några mindre husgeråd och slutande med ett hårarymband eller en vigselring; den näsvisa men tillgifna negerpigian; den trefliga bodkammaren med sina pickande klockor och qvittrande foglar och den besynnerliga figuren under filten i den stora hörnstolen, hvilken slutligen trädde i dagen såsom herrn i huset — allt framstår i denna clair obscure af tragiskt och komiskt, som tyckes utgöra författarinans högsta styrka.

Det komiska får sin höjdpunkt i Leas bröllopsståt, det tragiska åter i modrens tysta lidanden under dotterns och hennes unga familjs hårda och sjelfviska framfart. Man får dock ej här vänta sig några uttänjda skräckscener eller hjertskakande uppträden; några få spridda drag, mera antydande än beskrifvande och dock djupt betydelsefulla — det är allt. Vi kunna här blott anföra ett par af dem; så t. ex. då det gamla smeknamnet dör bort på modrens läppar; då de antagna råare talesätten omärkligt vika undan för hennes ungdoms förfinade språk; samt slutligen då hon på dödsbädden tar löfte af den gamla trotjenarinnan att icke släppa in någon af de andra utan "*låta henne dö ensam*". Ännu ett annat af dessa betecknande drag är den rika systemns svar på Miss Carys bön om hjälp för den döende. I de artigaste ordalag tackande Miss C. för hennes godhet mot systemen, förklarar sig den fina damen vara allt för upptagen af en stundande familjefest, för att just då kunna tänka på något annat, men ber dock att framdeles få veta om hon kan göra något för "*poor dear Lizzie*"! —

En utsökt fin iakttagelse-gåfva och stor talang i framställningen röjer sig på hvarje blad af den egendomliga berättelsen. Och ehuru man stundom frestas att finna den alltför fotografiskt trogen, blir man dock härigenom så mycket mer öfvertygad om dess levande verklighet. Författarinans varma hjertelag ligger för öppen dag i det osvikliga deltagande, hvarmed hon följer familjens öde och står tröstande vid den stackars modrens sida till det sista.

Största betydelse får dock berättelsen såsom en länk i den räddningskedja, Alice Cary utkastade bland Amerikas qvinnor för att uppehålla de sjunkande, återföra de förlorade och draga alla uppåt närmare kärlekens och ljusets källa. De medel hon härvid användt torde varit många. Här synes hon ha velat verka för sitt mål genom

att blotta det hemliga frätsår, som tär på familjelifvet och derifrån sprider sitt gift genom hela samhället: föräldramyndighetens, och i och med det samma den barnsliga kärlekens och aktningens förslappande. Och hon gör det skonlöst, men dock med lika öm som djerf hand: ingen hårdhet, intet hån, intet pjunk, icke heller något högvist moraliserande; de simplaste fakta, några alldagliga karakterer, hemtade ur det vanliga lifvet och sjelfva berättande sin enkla saga — det är allt; men det är också nog för att författarinnan skall nå sitt syfte.

Vår andra historia omtalar huru för många år tillbaka en vacker andelig sång begynte smyga sig in i de amerikanska hemmen och skolorna, och från dem spridas snart sagdt kring hela den kristna världen. Hvem som skrifvit den omtalades sällan, ehuru man visste att förf:n var en af de mest lofvande skalderna för dagen. Den lilla sången stod nästan i alla sångböcker, det öfriga var likgiltigt; men den som en gång läst eller sjungit den kunde näppeligen förgäta den.

År gingo om. Då berättades i en Bostontidning hurusom en ung amerikanare på ett spelhus i Kina, under det hans kamrat, en äldre man, höll på att spela af honom alla hans pengar, händelsevis börjat gnola på denna sång. Det vildaste svärjande, drickande och vadslående pågick rundt omkring dem, men vid första ljudet af den enkla sången studsade den äldre mannen, upphörde att utdela korten, som han hade i handen, stirrade ett ögonblick på den sjungande, kastade derpå kortleken i golfvet och utbrast:

"Hvar har du lärt den tonen Harry?"

"Hvilken ton?"

"Den du sjöng just nu."

Den unge mannen visste icke af att han hade sjungit; den äldre upprepade då de första orden, medan tårar fyllde hans ögon, och den unge mannen svarade att han lärt sången i en söndagsskola i Amerika.

"Kom," sade den äldre och steg upp, "kom Harry! Här är hvad jag vunnit af dig; gå och använd det för goda ändamål. Hvad mig beträffar, så skall, så visst som Gud ser mig, detta vara det sista spel jag spelat och det sista rus jag tagit. Jag har missledt dig, Harry, och jag är ledsen därför. Gif mig din hand, min gosse, och lofva mig att du, för gamla Amerikas skull,

om ej för annat, aldrig mera sätter din fot inom spelhusens helvete."

Berättaren såg de tvänne männen lemna spelhuset tillsammans och gå bort arm i arm. "Det måste bli en stor glädje för Miss Cary," tillägger han, "att få veta huru hennes sång, som bringat tröst och frid till så många kristnas hjertan, nu också varit ett medel att förmå tvänne frestade och felande män på andra sidan jordklotet, att besluta sig för att lefva ett bättre lif."

Och det var också en stor glädje för Phoebe Cary. "Jag skickar dig en afskrift af både historien och sången", skref hon till en äldre vän sedan hon läst berättelsen i Bostontidningen, "icke för att skryta med någondera, utan emedan jag tror att du skall intressera dig för båda, då jag omtalar att sången skrefs i ditt eget hem för aderton år tillbaka. Jag upptecknade den i den lilla vindskammaren i tredje våningen en söndagsmorgon då jag hemkommit från kyrkan, och det gör mig mycket lycklig att tänka det något ord, som jag fått att säga, har kunnat göra en smula godt i världen."

För ej länge sedan har Bostontidningen berättat att man fått visshet om att de båda forna spelarne blifvit hederliga, nyttiga medlemmar af samhället.

En herrlig melodi, skrifven för tillfället, hade gifvit den sköna sången nya vingar, då den en af de första dagarne i Augusti månad sjöngs vid Phoebe Carys graf och kom de kringstående att känna sig, såsom hon,

"Närmare hemmet."

En tanke, helig och ljuf,
Igenom mitt sinne går:
Jag är närmre hemmet i dag
Än jag trodde ännu i går;

Närmre min faders hus,
Som många boningar har,
Närmare Lammets thron
Och lifsens källa klar.

Jag är närmare tidens gräns,
Der smärtan ej mer man minns,
Der korset lägges ned
Och evighetskronan vinnns.

Men mörk svallar dödsdjupets våg
 Vid grafvens rand,
 Och kastas i bränningar opp
 Mot ljusets strand.

Ack! är det så, att min fot
 Vid djupets brädd re'n står, —
 Att närmre hemmet jag är,
 Än jag trodde ännu i går, —

O Fader! förbarma Dig då,
 Och låt i dödens stund
 Min ande känna sig stå
 På lefvande trosklippans grund!

Esselde.

44. Nytt på vår Bokhylla.

Svenska Sånger och Visor, jemte ett urval norska och danska, för hemmet och skolan, *samlade af Olof Eneroth*. Stockholm 1871, pris 1 à 1,20.

Vår skola och särskildt folkskolan har knappast haft någon varmare och outtröttligare vän, så i råd som dåd, än Olof Eneroth. Åtminstone har ingen följt henne med mera kärleksfull uppmärksamhet och, hvad mera är, tvingat allmänheten att göra detsamma. Än berättade han i någon tidning eller ströskrift om sina skolbesök i aflägsna landsbygder, gisslande liknöjdheten och missbruken och lofordande förtjensterna, hvarhelst de uppenbarade sig, men först och sist troheten och kärleken hos läraren, — allt med samma värme. Än tvang han på godt manér sina vänner bland de större godsegarne att se sockenskolorna till godo eller att upprätta egna skolor för sina underlydande; än utkastade han idéen om skolträdgårdar och genomdref dess förverkligande på mångt ställe, likasom det säkerligen är hans förtjenst att denna idé småningom ingått i sjelfva skolsystemet om den ock, såsom så många andra, ännu icke funnit någon allmännare tillämpning. Men icke nog härmed! han följde äfven statens och riksdagens behandling af folkskolan med ofrånvänd blick, granskande, pröfvande, gillande eller förkastande, allt efter sin egen

varma öfvertygelse. Om han härvid misstog sig i en och annan bifråga, eller någon gång för målets skönhet förbisåg eller under-skattade hindren på vägen dit, så, hvilken entusiast har ej gjort det? och hvar befunno sig menskligheten utan dessa entusiaster, hvilkas vidtseende blick långt förr än mängden spårar hennes mål, och hvilkas varma öfvertygelse och kraftiga vilja upphäfva mas-sornas tröghet? Huru som helst hade så småningom uppstått en hel litteratur "*om Folkskolan i Sverige*"; man fick med bästa vilja icke vara i fred för Olof Eneroth och hans skolreformer — tills på en gång hela denna lifliga verksamhet afstannade. Inga nya afhandlingar utkommo i bokhandeln, inga af dessa, än upp-eldande, än nedsablade uppsatser, undertecknade O. E., förmärk-tes i tidningarne; talet om folkskolan tystnade mer och mer, och man började tycka sig få vara alldeles för mycket i fred. En och annan sporde om orsaken, och fick till svar att folksko-lans trogne vapensven låg sjuk i ett långsamt och plågsamt afty-ningstillstånd — just sådant som det hvarur han velat upprycka skolan, för att ingjuta i hennes ådror ett nytt friskt lif. Mången tänkte att den kraften var alltför god och alltför väl behöflig för tillåtas sålunda tyna bort i förtid; men tankar och önsknin-gar kunde ej förändra det sorgliga faktum, som alltmera bekräf-tade sig genom tystnaden.

Då klang en dag igenom djupa hösten en vårfrisk, till frihet och glädje oemotståndligt manande ton — ett rikt ackord, sam-ladt med öm och kraftig hand i ett enda grepp på folkharpens alla strängar och likasom kastadt ut midt ibland folket; — det var "*Svenska Sånger och Visor, för hemmet och skolan*", samlade af Olof Eneroth.

Samlingen, gjord med detta fina gehör för sångens alla skift-ningar, och denna djupa känsla af nationens — det stora folk-barnets — innersta behof, är så vidt vi känna, den bästa och rikaste vi ega och skall, som vi hoppas, inom kort finna väg till alla våra skolor och de flesta hem — något som vi litet hvar böra söka bidraga till. Skolorna så väl som hemmen behöfva julklappar och nyårgåfvor, och framför allt den omhuldande väl-vilja, som ligger till grund för gåfvan.

Trogen sin vana lemna oss emellertid Olof Eneroth icke i fred att efter behag — det är vanligen efter gammal slentrian — proppa i våra barn de vackra sångerna. I ett företal har han nämligen uttalat sin åsigt, om hvad sången är och huru den bör sjungas:

»Skolan har ännu icke gjort allt hvad hon bör och kan göra för att väcka kärlek till den fosterländska dikten och sången, för att lära folket att af fullt hjerta och fullt bröst sjunga hvad våra skalder och tonsättare diktat. Man har varit på väg att med tonträffningsöfningar under namn af sångöfning döda sjelfva sången.

»Men sången och dikten skola ej låta döda sig; der de äro af rätta slaget, der stå de i förbund med lifvet, och detta i den grad, att, när förbundet mellan lifvet och skolan nu måste återknytas, vi ej känna någon bättre medlare än just sången.

»Hvad poesien är för hela folket — en makt, som förbinder forntid och framtid, hög och låg, själens högsta flygt och hvardagslifvets minsta omsorger — det samma är sången för skolan.

»Det finnes ingenting af det, som rör barnets hjerta och själ, som icke kan göras lefvande genom sången.

»Sångerna måste *sjungas in* i ungdomen så, att de följa med från skolan ut i lifvet, och så, att de alltid ligga färdiga i hjertat och på tungan, hvar hälst det gäller att gifva uttryck åt känsla eller tanke på sångens språk.

»Så behandlad både i och utanför skolan och hemmet, skall sången en gång blifva ett medel för lif och kraft. Det bästa, som våra skalder diktat, skall sålunda blifva *folksång* i detta ords bästa betydelse. Skolan, der sådan sång läres, skall blifva en skola för lifvet, sjelf lifvad af de glada och friska makter, som bo i en lefvande sång.»

Man ser att den gamle skolvännen är sig lik, i trots af sjukdom och tystnad. Han agar af idel välvilja — han risar och lisar med lika ömhet —

»han kysser och han slår ihjäl
med samma varma själ», —

slår ihjäl de gamla själsdödande sångöfningarne och kysser till lif sången i hem och skola — i barnets och folkets hjerta — och därför skall han hafva tack.

En tacksägelse förtjena äfven förläggarne, Hrr Norstedt & Söner, för deras aldrig tröttnande beredvillighet, att rikta folk-litteraturen med goda och gedigna arbeten, hvaraf många säkerligen medföra ingen annan vinst än medvetandet af en god och fosterländsk handling.

T. A. v. Mentzers Kartbok för Skolans lägre klasser, en god kartbok omfattande icke mindre än 24 blad till ett pris af blott 90 öre, är någonting alldeles nytt hos oss. Följden af det vackra företaget skall sannolikt bli att, inom kort, ingen skola i vårt land, om än så fattig, saknar sin kartbok.

Vår tids ungdomsläsning, dess inflytande och dess rätta ledning, af *J. Humble*, är ett förträffligt arbete, som fyller en känbar lucka i vår litteratur, och borde läsas och behjertas af alla föräldrar, som önska att den läsning på lediga stunder, de anskaffa för sin uppväxande ungdom, måtte blifva ett verkligt uppriskande nöje, icke en öfverretande och förslappande passion eller ett slags andelig gourmandise, som förderfvar smaken och smältningsorganerna, så att de unga slutligen läppja på allt men be-

hålla intet. Och icke blott föräldrar, äfven lärare, lärarinnor och andra ungdomens ledare hafva mycket att lära af den lilla boken, hvilken derfor på det varmaste anbefalles till dem alla.

Redogörelsen för nordiska rättstafningsmötet, af Arthur Hazelius, har gifvit signal till återupptagande af den så ofta förnyade striden angående svenska språkets »rykt och ans» — en tvist hvori en oinvid icke vågar döma, men för hvars slutliga afgörande Hr Hazelii samvetsgranna och, såsom partiskrift betraktadt, synnerligen humana arbete, säkerligen är af ej ringa vigt.

Inom den nyare novellitteraturen torde *Några sommarmånader på en svensk herrgård*, af onämnd förf., *Familjen Stark* samt *Ett besök i Björkheda prestgård* af J. C., vara det anmärkningsvärdaste. Utmärkta för en synnerligt ren anda, goda karaktersskildringar och värdadt språk erbjuda de trenne skildringarne ett särskildt intresse såsom framställande trenne olika sidor af svenskt familjelif, hvilka kunde betecknas såsom det aristokratiska, det borgerliga och det presterliga. Med mycket gemensamt så i godt som ondt, hafva nämligen dessa olika faser af vårt hemlif tillräckligt många olikheter och motsatser, för att erbjuda intressanta och lärorika jämförelsepunkter. Red:n torde en annan gång återkomma till de trenne arbetena, och anbefallas de under tiden såsom en god och underhållande läsning för familjekretsen och ungdomen. Såsom bevis att de redan letat sig vägen till dem, till och med utanför Sveriges gräns, må här nämnas, att de för ej länge sedan förskrifvits, för att ingå i ett nybildadt litet ungdomsbibliothek i en af de nordligaste städerna i Finland.

Ivar Widfamne och hans dotter, skådespel i fyra akter, är ett bland de många glädjande försöken att inflytta historiens och sagans framstående personligheter på den svenska skådebanan, Att dessa försök i början äro behäftade med åtskilliga svagheter, som göra dem såsom skådespel mer eller mindre utförbara, är naturligt. Men de hafva därför icke varit förgäfvne. Med hvart och ett sådant nytt försök vinnes alltid något, så väl positivt i närmande till målet, som negativt genom afvikelserna, för hvilka man i ett följande försök skall taga sig till vara. I båda dessa fall har den ofvannämnda dikten sin betydelse och utmärker sig dessutom genom en ren anda och ett ganska poetiskt språk.

Aposteln Paulus af Ed. de Pressensé (öfvers. af J. Hofsten) är en af de många försvarsskrifter, som framkallats af Rénans angrepp mot hedningarnes apostel, eller kanske rättare hans för-

biseende af denna apostels värde för vår tid, i det han helt enkelt förklarar det paulinska elementet i kristendomen redan vara förbrukadt. Frågan torde ännu få anses såsom en af de mest brännande inom den teologiska världen och har synnerligast i England framkallat en hel litteratur, hvars resultat synes blifva att Paulus framstår i högre storhet och betydelse än någonsin för den kristna världen. Pressens andel i denna försvarslitteratur är ett gediget och värdefullt arbete, som utan att egentligen framhålla sitt föremål från några nya synpunkter dock är egnadt att låta det framstå i klarare ljus och större åskådlighet än hittills. Man har således allt skäl att vara både förläggaren och den skickliga öfversättarinnan tacksam för dess införlifvande med vår litteratur.

Huru hinder brytas, af E. Zakrewska, Öfvers., är, med undantag af några illa hopkomna och till ämnet föga hörande reflektioner af öfversättaren, en liten god och lärorik bok, visande huru »den svaga qvinnan» kan blifva stark i arbete och förtröstan, i mod och tålamod, och med denna styrka småningom besegra alla hinder, då hon drifves af den fasta viljan att med de anlag Gud förlänat henne tjena den lidande menskligheten.

Tyska Samtalsöfningar samt *engelska d:o*, utgifna på L. J. Hiertas förlag och afsedda att gifva uttryck för de vanligaste begreppen i umgänges- och affärslifvet, synas oss vara synnerligt väl valda och för sitt ändamål lämpliga. Mången föraktar detta visserligen helt mekaniska, men dock ganska praktiska sätt att gå till väga vid språkundervisningen. Detta är dock att gå för långt. Lika obetingadt som man kan ogilla detta slags öfningar då de blifva hufvudsak vid undervisningen, lika mycket kunna de rekommenderas såsom *bihang* till det nu så ofta öfverdrifna och ensidiga grammatiserandet.

Försoning, prisbelönt berättelse af E. Gudorff. Denna öfversättning af den berömda tyska romanen »*Durch Leid zum Nicht*,» blir säkert välkommen för den svenska publiken och särskildt för denna tidskrifts läsare, hvilka i Emund Gammals förträffliga uppsatser om den nya sociala romanen i Tyskland redan fått göra en inledande bekantskap, så väl med författaren som med hans intressanta arbete.

De bildande konsternas historia, af Wilhelm Lübke. Öfvers. af G. Upmark. Stockholm 1871. Häftet 1—4. Detta arbete af den berömde professorn i konstskolan i Stuttgart afser att gifva läsaren en öfversigt af konstens utvecklingsgång och bi-

bringa honom en djupare uppfattning af det evigt gällande, det sannt sköna. Författarens stora rykte är en borgen för arbetets värde, och då det tillika är försedt med talrika och vackra träsnitt, skall det säkert blifva väl mottaget af den svenska publiken. Särskildt synes den lämpa sig att rikta den gedignare delen af familjebiblioteken.

Smärre Skrifter i politiska och sociala ämnen, af Ed. Laboulaye, öfvers. af O. W. Ålund, utgörande det 3:dje och sista häftet. Samlingen innehåller en förträfflig uppsats om *Channing* och hans lära, troligen en sammanfattning af författarens större afhandling öfver samma ämne, samt ett föredrag öfver *framåtskridandet*, uppvisande gången af framåtskridandets stora idé, med detta stora och djerfva manér, hvori Laboulaye är en mästare framför alla andra, så snart han har ett auditorium sig värdigt, och ej nödgas sänka sig till »causeurens» små konstgrepp, för att locka i åhörarne sanningen.

Pariserkommunen, skildrad af ett ögonvittne, *F. N. Staaff*, har helsats af författarens många vänner i hemlandet såsom en välkommen redogörelse för hans uppfattning af det senaste parisiska sorgspelet, dess uppkomst och syfte m. m.

Norske Folke-Eventyr, fortalte af *P. Chr. Asbjörnsen*, är en ny samling af dessa ypperligt berättade folksagor, de flesta gemensamma för hela nordn, hvilka mottagits med så enhälligt loford icke blott i utgifvarens fädernesland, utan äfven i de flesta andra europeiska länder, på hvilkas språk de blifvit öfversatta och lästa, än med ett blott vetenskapligt intresse, än åter med samma känsla hvarmed man i minnet förflyttar sig tillbaka till barndomshemmet och ånyo lyssnar till historierna vid skymningsbrasan i barnkammaren. Det är ett sorgligt tecken i folkens så väl som i den enskildes historia, då minnen af denna art förlora sin betydelse och sitt behag. Jag har hört Asbjörnsens sagor föreläsas här hos oss, såväl i den enskilda familjekretsen, som på föreläsningssalen, och derunder sett mig om för att uppfånga på åhörarnes anlete en skynt af de intryck jag sjelf derunder erfor — en förunderlig blandning af vildaste fantasi och nyktraste verklighet — skrott och tårar lika hejdlösa — ljus och skugga i ständig vexling — kort sagdt, just detta som jag kallat återskenet från barnkammarbrasan; — jag såg mig om efter detta återsken, men förgäfves! Icke ens barnen träffades af folksagans genuina barnkomik eller greps af dess mystiska djup; ännu mindre de vuxna. Man fann det lästa helt enkelt dumt, ja tråkigt. Både stora och små hade vuxit ifrån

sådana barnsligheter. En beklämning fattade mig vid denna syn och jag tänkte för mig sjelf: »äro vi då redan så gamla och förvisa att vi vuxit ifrån — oss sjelfva!» *Reader.*

45. Ur vår Dagbok.

— Miss Florence Lees, en värdig efterföljerska af miss Nightingale och som fått sin första bildning som sjukvårderska i det institut som bär hennes namn, har, såsom erkännande af sin outtröttliga verksamhet i de tyska fältlasarettorna, erhållit jernkorsets ordenstecken i hvitt band. "Miss Lees", säger en tysk författare, är den första dam, som erhållit denna utmärkelse, "månne verkligen ingen tyska gjort sig värdig densamma?" Miss Burdett Coutts, känd för sin storartade välgörenhet (se bl. a. 4:de häftet sid. 296) har mottagit en ännu större utmärkelse af sin egen suverän, i det hon blifvit upphöjd till pärskapet under titel: Baronessa af Burdett Coutts. Tidningen *Globe* säger härom: "Den engelska adeln hedras mera af miss Burdetts upphøjelse än hon sjelf. Också har densamma mottagits med stor belåtenhet. Man anser allmänt att ingen varit mera värdig en sådan utmärkelse af drottningens hand än denna ädla och storsinta qvinna."

— Mrs Stone, föreståndarinna för en stor läroanstalt för fruntimmer i Michigan, ämnar med en klass äldre lärjungar företaga en resa till Europa, afsedd icke för nöje utan för undervisning. Hon företog en dylik instruktiv reskurs första gången för fyra år sedan till största belåtenhet för deltagarne och deras målsmän. Denna andra resa blir dock mera vidsträckt än den första, och är ämnad att upptaga en tid af aderton månader. Sällskapet kommer att bestå af 12 lärjungar, Mrs Stone samt en hennes medlärarinna, en utmärkt linguist. I programmet ingår ett slags åskådningsundervisning i stort; så t. ex. studeras historien under besök i historiskt märkvärdiga trakter och städer; kultur- och konsthistoria vid utställningar, i skolor, muséer och gallerier; samhällslära under iakttagande af det offentliga lifvet och institutionerna i de olika staterna o. s. v. Hvarje dag kommer man att hålla ordentliga undervisningstimmar och derjemte erbjudas naturligtvis ständiga tillfällen till öfning i främmande språk.